

Ein utdøyande rase

Legane som skal lære medisinstudentane om musklar og skjelett, blir stadig færre. Dei taper i konkurranse med andre forskarar.

Side 14–19

Kampen om kontorene

Er staten i ferd med å gjøre seg så effektiv at folk ikke kan jobbe der?

FOTO: PAUL S. AMUNDSEN

Statsbyggs direktør Harald Nikolaisen, hevde at «forskningen på dette området er på ingen måte entydig, men viser at det er mange variabler som påvirker hvordan en åpen kontorløsning fungerer». Da Forskerforum ved årsskiftet ba Statsbygg legge frem hvilken forskning som viser at åpne landskap og aktivitetsbaserte arbeidsplasser fungerer for konsentrasjonskrevende oppgaver, fikk vi følgende svar fra kommunikasjonsdirektør Hege Njaa Aschim:

«Det er ikke min oppgave hverken å ramse opp forskning eller å innhente forskning her, det kan eventuelt institusjonen bidra med. Mitt argument er at det er forskjellige syn på dette.»

Når Statsbygg ikke klarer å belegge med forskning at konsentrasjonskrevende arbeidsplasser lar seg løse like godt på aktivitetsbaserte arbeidsplasser som på et kontor med en dør, er det vanskelig å konkludere at arealnormen er tilpasset forskning og undervisning. Problemet med en rigid arealnorm, hvor enn forståelig den er når man skal bygge nytt regjeringskvartal, er at den umulig kan sies å være tilpasset alle oppgavene staten skal utføre. Statens argumenter er forståelige, men staten må også passe seg for å bli så kostnadseffektiv at folk ikke kan gjøre jobben de er satt til å gjøre. Det er et alvorlig signal at departementenes ellers lydige byråkrater også har begynt å røre på seg. Fagforeningene i departementene har lansert et opprop der de krever faste plasser til alle ansatte, ingen underdekning eller «clean desk», tilrettelegging for konsentrasjonsarbeid, og at arealnormen på 23 kvadratmeter per ansatt økes.

For Forskerforbundets del er det også stor aktivitet rundt dette spørsmålet. Det ble tydelig på landsrådet i mars at forbundet har medlemmenes støtte til å ta kampen om kontorene. Det har tatt tid fra innføringen av arealnormen i 2015 til ropertene har begynt å dukke opp, men nå ligger det an til mye bråk om denne saken. Spørsmålet er hvor mye bråk staten tåler før det går på effektiviteten løs.

Redaktør
Aksel Kjær Vidnes

I fjor skrev vi om statens arealnorm og den voksende uroen i universitets- og høyskolesektoren, som nylig også var tema i NRK Brennpunkt. Saken er at staten i 2015 innførte en arealbegrensning på nye statlige kontorbygg på 23 kvadratmeter per ansatt, inkludert fellesområder. Konsekvensen er at det er vanskelig å bygge enkeltkontorer til de ansatte – man må i stedet belage seg i større grad på åpne kontorlandskap. Statsbygg har fått oppgaven å selge inn nye kontorløsninger som «aktivitetsbaserte arbeidsplasser», som svarer på arealkravet. I møte med universitets- og høyskolesektorens (UH) ansatte har de fått en vanskelig oppgave. De får lite hjelp fra departementshold. Både Kommunal- og moderniseringsdepartementet, som står bak forskriften, og Kunnskapsdepartementet som finansierer nybygg i UH-sektoren, har vist begrenset vilje til å snakke om saken, og nærmest ingen vilje til å lytte.

Denne saken vekker sterke følelser. Og det kan virke som om det er en klassisk politisk sak, der flere parter har rett, men hvor konflikten oppstår på grunn av motstridende interesser. Det er statens oppgave å bruke skattebetalernes penger på en fornuftig, inntil sparsommelig måte. Det er en god ting. Konsekvensen av en fornuftig pengebruk, i kombinasjon med miljøhensyn, er at man bør være forsiktig med

«En rigid arealnorm kan umulig sies å være tilpasset alle oppgavene staten skal utføre.»

arealbruk ved bygging av nye statlige bygg. Det ligger til disse hensynene at staten vurderer om det er mulig å organisere arbeidet på andre og mer hensiktsmessige måter. Da virker det som en god idé å se for seg at de ansatte kan forflytte seg i løpet av arbeidsdagen etter hvilke arbeidsoppgaver de skal utføre.

For de ansatte stiller saken seg annerledes. Det er jo de som i så fall skal forflytte seg til stilling, og som vil miste kontorene sine. Det er helt enkelt ikke i deres interesse. Trekker vi inn at staten også er universiteter og høyskoler – der store deler av arbeidsoppgavene ikke handler om å jobbe i dynamiske team der beslutningene flyr over bordet, men å jobbe med tekst og analyse i fred, forberede forelesninger og ta imot studenter for veiledning – er interessekonflikten komplett.

Når forskningen som foreligger også tegner et ganske entydig bilde av at enkeltkontorer eigner seg best for slike arbeidsoppgaver, er det lett å forstå argumentene til de ansatte. Da er det forunderlig å se statens representant, ved

14: Leger på vei ut

Stadig færre leger underviser medisinstudenter i anatomi. De taper i konkurransen med andre forskere.

22: Næringslivets antropolog

Anna Kirah vil bryte ned barrierer mellom akademia og næringsliv. Selv møter hun veggen hos Oslomets HR-avdeling fordi hun ikke har doktorgrad.

26: Forsker på forskningskvalitet

Forskerne på NIFU er selv en del av de forskningspolitiske virkemidlene de skal studere. Det gir noen utfordringer for metoden.

4: Vil streike mot foretak

Den nyvalgte studentlederen frykter at høyere utdanning skal bli mer markedsstyrt og mindre tilgjengelig.

6: Bekymret for Arkivverket

Kjersti Toppe slår alarm om det hun mener er en frykttkultur, men ikke alle er enig i stortingspolitikkerens virkelighetsbeskrivelse.

7: Brudd i lønnsforhandlingene

LO, YS og Unio kunne ikke gå med på å fjerne lønnstabeller og lønnstrinn i staten. Nå går lønnsoppgjøret til mekling.

8: Bruker kostbare hodejegere

Universitetene kan bruke store summer på å ansette ledere fra egne rekker.

10: 160 milliarder euro til forskning?

EUs nye rammeprogram for forskning kan bli langt større enn forgjengeren Horisont 2020.

FASTE SIDER

- 32: Bøker
- 34: Kronikk
- 35: Gjesteskrivent
- 36: Debatt
- 40: Tilbakeblikk
- 41: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 5/2018 – 50. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo. Telefon: 21 02 34 00

ANSVARLIG REDAKTØR: AKSEL KJÆR VIDNES, aksel.vidnes@forskerforum.no, KJETIL BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no (i permisjon)

REDAKSJONSSEKRETÆR: KJERSTIN GJENGEDAL, kjerstin.gjengedal@forskerforum.no

JOURNALISTER: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no, JULIA LOGE, julia.loge@forskerforum.no, LIV RØNNAUG LILLEÅSEN, liv.lilleasen@forskerforum.no, JØRGEN SVARSTAD, jorgen.svarstad@forskerforum.no (i permisjon)

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 900 43 282, E-post: annonser@forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsidefoto: Erik Norrud. Trykk: Rolf Ottesen.

ISSN 0800-1715. Opplag: 22 240

KLAR FOR STUDENTOPPRØR

Den nyvalgte lederen for landets største studentorganisasjon vil kjempe mot foretaksmodellen i akademia.
Håkon Randgaard Mikalsen utelukker ikke studentstreik.

Det er lørdag ettermiddag på et hotell i Tønsberg i slutten av april. Straks får 26-åringen fra Hamar vite resultatet av ledervalget i Norsk studentorganisasjon (NSO). Håkon Randgaard Mikalsen har valgkomiteen bak seg, så han føler han har en god sjanse, men de to motkandidatene er svært gode. Han er ikke sikker på noe som helst. Når navnet hans leses opp, får han nærmest sjokk. Han har fått tilliten til å ta studentbevegelsen videre. Fra 1. juli venter ett år som studentleder i NSOs lokaler i Oslo. De to bachelorstudiene i historie og sammenliknende politikk legges derfor på hylla, og det samme gjør ulike styreverv. Framover blir det travle uker, og snart bærer det til årsmøtet i SAIH, Studentene og Akademikernes Internasjonale hjelpefond.

– **Er du en pamp nå?**

– He he, det håper jeg ikke. Det har jo visse negative konnotasjoner å være en pamp. Jeg er en engasjert student!

– **Ja, er du klar for kamp? NSO vedtok på landsmøtet å gå imot foretaksmodellen.**

– Det må vi være klare for. Sist gang var i 2003, og da var det helt nødvendig. Nå har regjeringen igjen fått tydelige innspill fra oss og fra universitets- og høyskolesektoren. Derfor er det på tide å mobilisere igjen. Jeg tror det er dumt å utelukke noen virkemidler, så streik kan absolutt være ett av dem. Regjeringen må lytte.

– **Men hvorfor er en annen tilknytningsreform til staten et problem?**

– Det åpenbare er at det er en trussel mot studentrepresentasjonen, noe som er uakseptabelt. Dessuten kan det åpne for at institusjonene kan ta skolepenger. Dersom foretaksmodellen får gjennomslag, får vi en situasjon hvor institusjonene blir mer avhengige av markedet, og en markedsstyrt utdanning byr på mange utfordringer. Vi i NSO er helt klare på at høyere utdanning er statens oppgave, og at prinsippene om faglig autonomi og fri forskning ikke skal svekkes. Kampen mot foretaksmo-

HÅKON RANDGAARD MIKALSEN

Aktuell som nyvalgt leder av Norsk studentorganisasjon (NSO). Også styremedlem i Aurora student council. Tidligere leder for Studentparlamentet ved Universitetet i Bergen, tidligere leder av Studentersamfunnet i Bergen.

dellen er en av de viktigste utfordringene vi står overfor dette året.

– **Føler du et stort ansvar som leder?**

– Ja, absolutt! Det er en landsomfattende organisasjon med over 230 000 studenter i hele Norge. Vi skal være studentenes viktigste premissleverandør både i utdannings- og forskningsspørsmål. Tilgang til og innhold i utdanning er viktig for vår generasjon, og derfor er det høye forventninger – både til hva

vi som organisasjon kan gjøre, hvordan vi skal gjøre det og til våre prioriteringer. Det er helt klart med på å skjerpe meg. Jeg gleder meg stort til å sette mitt fotavtrykk på organisasjonen sammen med de andre i arbeidsutvalget. Ser vi bare på studentbevegelsens historie, så er store ting mulig.

– **Hvilken betydning mener du studentbevegelsen kan ha?**

– Jeg har tro på at det er mulig å få til store ting om man er bevisst på det – for vi kan forme samfunnet rundt oss. For eksempel begynte student-samskipnadene som små lokale initiativ, og har sakte, men sikkert bygget seg opp over tid. Det er noe studentbevegelsen har klart. Den har redefinert virkeligheten. Vi må ikke akseptere de rammene som settes rundt oss. Det tror jeg er veldig viktig. I tillegg til foretaksmodellen har vi flere utfordringer som må løses. Som at hver femte student sliter psykisk, og at ni av ti studenter er avhengige av deltidsjobb eller støtte hjemmefra for å ha mulighet til å bo og studere det de vil.

– **Hvordan vil du løse disse utfordringene?**

– Vi må få et reelt løft på begge områder. Studiestøtten må opp, og vi må jobbe med både forebygging og behandling angående psykisk helse. Vi er helt avhengige av at politikerne nå tar et løft for vår generasjon. Minstepensjonistene hadde lik økonomisk utvikling som studentene i 1997 ut fra grunnbeløpet i folketrygden. Etter dette har det bare gått rett ned for studentene, mens pensjonistene stadig har fått det bedre og bedre. Nå trenger vi et lignende løft for oss unge.

– **Aldri før har så mange søkt høyere utdanning. Er det plass til alle, eller er det en fordel om det bare er de flinkeste som kommer inn?**

– Studentbevegelsen har alltid vært opptatt av at høyere utdanning må være tilgjengelig for alle, uavhengig av økonomisk bakgrunn. Det skal være evner og ambisjoner som avgjør. Men vi er også avhengige av at tilbudet som studentene får, er av høy nok kvalitet. I snitt er det to studenter per studieplass, og hver eneste høst fører det til overfylte auditorier og lesesaler. Regjeringen sier de satser på høyere utdanning, men da må det også ligge penger bak satsingen.

– **NSO ønsker å fjerne hindringer for internasjonale studenter, ifølge resolusjonen deres om internasjonalisering. Hva slags hindringer er dette?**

– Det er et mål fra regjeringen at universitetene skal øke andelen ved både utveksling og innveksling av studenter. Men det står i kontrast til en del av systemendringene de siste årene. Det er færre studenter som reiser ut fra Norge, stipendandelen på utenlandsstudier har blitt redusert, og det er nye økonomiske barrierer som gjør det vanskeligere for

– *Regjeringens krav gjør noe med hva slags type internasjonale studenter man rekrutterer – det blir de rike.*

■ NSOs nye leder Håkon Randgaard Mikalsen ser fram til å ta over lederklubba fra og med 1. juli.

FOTO: JONAS OHNGREN ØSTVIK/NSO

internasjonale studenter å studere i Norge. For eksempel økte avgiften for studentvisum med 65 prosent – til 5300 kroner fra januar 2018. I tillegg stilles det krav til en kontantbeholdning på over 116 000 kroner. Vi ser jevnlig at kravene gjør at studenter ikke får visum, eller at de blir kastet ut av landet fordi de har jobbet for mye eller har for lite penger på konto. Dette gjør noe med hva slags studenter man rekrutterer – det blir de rike. Da er det ikke høyere utdanning for alle lenger, men det er høyere utdanning etter lommeboka.

– **Etter jussprofessor Benedikte Høgbergs utblåsning over late og kravstore studenter som klager over foreleserne, har en rekke professorer diskutert hvorvidt det er universitetene, studentene eller foreleserne som ikke holder mål. Er det studentene eller foreleserne det er noe galt med?**

– Det viktigste for oss er undervisningen og den pedagogiske kompetansen som foreleseren har. Om studenter er late eller om det er foreleserne som er late – det er ikke noe enten eller. En essensiell del av jobben for vitenskapelige ansatte er å undervise, men foreleserne må jobbe med undervisningen. Gjør de det, så vil de merke at studentene følger med. Er undervisningen god, så møter studentene opp.

– **Nikab. Plagget ingen bruker, men alle prater om, så vi får vel gjøre det vi også: «Prakk ikke på oss innholdsløs symbolpolitikk», sa sittende NSO-leder Mats Johansen Beldo om nikab-forbudet i akademia. Hva synes du om regjeringens forbud?**

– Jeg er helt enig med Mats. Det er utrolig skuffende at regjeringen ikke har lyttet til en samlet sektor fra både institusjonene og studentene. Det er et lovverk som ingen vil ha, og det er unødvendig med et forbud.

– **NSO har fått mye kritikk for å være lite synlig. Hvordan vil du synliggjøre studentbevegelsen?**

– He he, dette har jeg fått mange spørsmål om. Jeg tror kritikk er essensielt for alle typer organisasjoner. Det tyder på at folk bryr seg om det vi jobber med. Men jeg tror likevel at vi må bli tydeligere på de utfordringene vi står overfor i samfunnet og i studiehverdagen. Vi må løfte fram sakene våre og være tydelige overfor både politikere andre aktører om hva som er nødvendig for å løse de problemene vi peker på.

– **Hva gleder du deg til når du tar over 1. juli?**

– Det er mye. Det er en stor landsomfattende organisasjon, så jeg gleder meg til å bli kjent med alle medlemslagene. Sammen skal vi legge en plan for hvordan vi skal jobbe det kommende året. Men så blir det selvfølgelig trist å forlate Bergen. Det er en av Norges fineste byer, og jeg har bodd der i hele seks år.

– **Hvor mye får du egentlig gjort på bare ett år?**

– Det får vi se. Jeg er optimistisk av natur. Jeg tror det er feil perspektiv å gå inn i et nytt verv og bare se begrensninger. Det er viktig å være ambisiøs!

♦ AV LIV RØNNAUG LILLEÅSEN

– UHELDIG FRYKTKULTUR I ARKIVVERKET

Sp-politikar meiner det har utvikla seg ein fryktkultur i Arkivverket. Men fleire av dei tillitsvalde er ueinige

ARBEIDSLIV – Eg har fått telefonar frå tilsette som er svært fortvila, og som ikkje eingong vågar å seie namnet sitt i telefonen. Det kan vere tilsette i statsarkiva som er redde for å miste oppgåver, eller som ikkje vågar å uttale seg til leiinga om omstillingsprosessen. Eg har eit klart inntrykk av at det har utvikla seg ein uheldig fryktkultur i Arkivverket, seier Kjersti Toppe, stortingsrepresentant for Senterpartiet (Sp). Ho har engasjert seg i saka rundt omorganiseringa i Arkivverket, som består av Riksarkivet, åtte statsarkiv, Samisk arkiv og Norsk helsearkiv. Dei siste to åra har det storma rundt etaten, som blant anna har gått over til fjernstyrt leiding og ei omfattande omlegging av rolla til statsarkiva i regionane. Ein del av bakgrunnen er at Arkivverket skal bruke meir ressursar på å digitalisere arkivmateriale, og hadde behov for ei større omstrukturering av ressursane. Blant dei tilsette har det vore ulike meningar om omorganiseringa, og mange er positive. Men ein del har vore uroa over tap av fagleg kompetanse, og Forskerforum har snakka med tilsette ved ulike statsarkiv som kjenner seg utrygge og misnøgde med arbeidssituasjonen.

– REDDE FOR «KJEFT»

Toppe meiner at det ho kallar fryktkultur, må sjåast i samanheng med omstillinga i Arkivverket.

– Når folk ringer og seier at dei er veldig redde, så gjer det inntrykk. Eg kjenner dette igjen frå omstillingar i helsevesenet. Det er ein ukultur som er i ferd med å breie om seg i arbeidslivet, og det bekymrar meg at det er så tydeleg i ein liten organisasjon som Arkivverket. Eg har sagt ifrå til Riksarkivaren at eg har denne oppfatninga, seier ho.

Ein av dei tilsette som støttar Toppe, er Jo Rune Kristiansen Ugulen, som er lokal tillitsvald for Forskerforbundet ved Statsarkivet i Bergen.

– Fryktkulturen er heilt klart til stades, og det er frykteleg synd at det har blitt slik. Men eg veit lite om omfanget utover det at dette er høgst reelt ved fleire av arbeidsstadene i etaten, seier Ugulen.

– Kva er dei redde for?

– Det er ikkje så lett å seie, og det er kan også vere eit element av irrasjonalitet i frykta – utan at det gjer sjølve frykta mindre reell. Men inn-

FOTO: JOHANNE LANDSVERK

■ – Det er viktig at vi ikkje får ein ukultur i arbeidslivet der folk går rundt og er redde, seier Kjersti Toppe (Sp).

trykket mitt er at dei er redde for straffereaksjonar på eitt eller anna nivå. Til dømes «kjeft» frå leiaren sin, eller at dei kan bli fråtekne interessante arbeidsoppgåver.

VIL BRUKE PRIVATNUMMER

Yngve Nedrebø, som er statsarkivar i Bergen, synest det er ille om ein statleg organisasjon som Arkivverket har så lita takhøgde til tilsette ikkje tør å ytre seg om det dei meiner.

– Eg har opplevd fleire gonger at tilsette som ringer til meg, ber om å få ringe meg opp att på sitt private nummer. Dei vågar ikkje å snakke på jobbtelefonen. Den siste gongen det skjedde,

var ganske nyleg, seier Nedrebø.

Han har også fleire døme på at tilsette ikkje vågar å sende ting via e-postadressa dei har på jobben, men bruker privat e-post.

– Dette kunne også skje under den tidlegare leiinga, men redselen og fryktkulturen har blitt tydelegare etter leiarskiftet, meiner han.

– Så kva reaksjonar er dei redde for?

– Nokre er redde for å bli kalla inn på teppet. Og dette veit vi jo har skjedd, seier Nedrebø.

VART KALLA INN PÅ TEPPET

For ikkje lenge sidan vart det sendt eit brev til leiinga med fleire faglege spørsmål om skanning av gamle branntakstprotokollar. Mange er bekymra for om protokollane blir godt nok tekne vare på av Arkivverket, og brevet var underskrive av 30 personar.

– Fleire av dei som skreiv under, vart kalla inn på teppet av næraste leiar, der dei fekk høyre at

– Når folk ringer og seier at dei er veldig redde, så gjer det inntrykk.

dette var uakseptabelt, seier Nedrebø.

– Dei fekk beskjed om å ta opp slike spørsmål «i linja», det vil seie via næraste overordna, og ikkje direkte til leiinga. Poenget er at då skal næraste overordna kvele sakene der, så dei ikkje kjem vidare, seier han.

Espen Andersen, som er hovudtillitsvald for Forskerforbundet i Arkivverket, var ein av dei som skreiv under på brevet.

– Dette teiknar ikkje noko godt bilete av debattklimaet i Arkivverket. Vi burde kunne diskutere fageleg spørsmål og uttrykke meiningane våre utan å vere redde for reaksjonar, seier han.

IKKJE KJEND MED FRYKTKULTUR

Også Andersen har høyrte om frykt blant tilsette i Arkivverket, men vil likevel ikkje kalle det ein fryktkultur.

– Det har ikkje kome nokon direkte til meg, men sist veke fekk eg besøk av ein tilsett som kunne fortelje om folk som er redde for å seie ifrå til leiinga. Eg vil ikkje seie at fryktkultur er eit dekkande ord for å beskrive situasjonen i Arkivverket, men nokon kan nok oppleve det som ubehageleg å fremje kritiske synspunkt, seier Andersen.

Jon Sandven, som er hovudtillitsvald i Norsk tenestemannslag (NTL) ved Arkivverket, seier han ikkje kjenner til nokon fryktkultur i organisasjonen.

– Om nokre av dei tilsette opplever dette, må vi ta det på alvor. Men eg har ikkje høyrte nokon bruke ordet fryktkultur om etaten, og eg har heller ikkje høyrte at folk er redde for å seie kva dei meiner, seier Sandven.

Bent Vangli er hovudtillitsvald for Akademikerne ved Arkivverket, og han er einig med Sandven.

– For meg er dette ukjent. Vi har hovudsakleg medlemmer i Arkivverket i Oslo, så eg veit ikkje om det kan ha noko å seie. Men eg har vel heller oppfatta at takhøgda er stor i Arkivverket.

Toppe meiner på si side at dei mange telefonane er påfallande.

– Eg kan jo håpe at eg tek feil, men eg har sett liknande fryktkultur i helsevesenet. Det er ganske spesielt at dei tilsette ringer til meg, men kanskje kan det synast tryggare enn å ta opp ting innanfor systemet.

SYNEST DET ER TRIST

Forskerforum har spurt om å få eit intervju med riksarkivar Inga Bolstad om denne saka, men ho har nektet å la seg intervju. Gjennom ein kommunikasjonsrådgjevar har ho sendt eit kort tilsvar til Forskerforum: «Først vil eg seie at eg synest det er trist å høyre at nokre tilsette i Arkivverket meiner vi har ein fryktkultur i etaten. Dette er noko vi sjølv sagt ser alvorleg på, men eg oppmodar også Forskerforum om å kontakte dei fire hovudtillitsvalde for å få eit meir nyansert bilete av saka.»

♦ AV JOHANNE LANDSVERK

KAN BLI STREIK

To dager før fristen gikk ut, brøt LO, Unio og YS lønnsforhandlingene med staten. Hvis partene ikke kommer til enighet, blir det streik i mai.

LØNN

Det er to grunner til at det ble brudd, forklarer Petter Aaslestad, som er leder i Forskerforbundet og forhandlet på vegne av Unio.

– For det første fordi staten ønsket å avskaffe både lønnstabellen og lønnstrinn. Det kunne vi ikke godta, fordi de er viktige mekanismer for å sikre en forutsigbar og rettferdig lønnsutvikling for våre medlemmer. For det andre kunne vi ikke godta den økonomiske profilen i statens tilbud, sier han.

LØNSSYSTEMET

Lønssystemet har vært et stort tema i årets forhandlinger. I dag finnes det 43 lønnsrammer i staten, og hver av disse har 21 alternative plasseringer i lønnstabellen slik at ansiennitet gir ulike tillegg. Flere har jobbet med ulike alternativer for å forenkle dette systemet, og både staten og Akademikerne ønsket å fjerne ordningen med lønnstabeller og lønnstrinn.

Staten foreslo en lønnsstige med automatiske opprykk, mens Unio ønsket å beholde mer av dagens ordning. Nå forhandler Akademikerne og staten videre, men det kunne ikke de øvrige forbundene gå med på.

Aaslestads andre argument for å bryte forhandlingene er den økonomiske profilen, det vil si hvordan lønnsveksten skulle fordeles. Statens siste tilbud innebar en ramme på 2,8 prosent lønnsøkning. 2,65 prosent skulle fordeles lokalt med virkning fra 1. juli, mens

0,75 prosent skulle gis som et generelt tillegg til fastlønn med virkning fra 1. mai.

– Det er avgjørende for oss å sikre kjøpekraften til våre medlemmer, og det blir vanskelig hvis en for liten andel av midlene fordeles sentralt, sier Aaslestad.

LO ville at alt skulle fordeles i det sentrale oppgjøret, mens Unio ønsket en jevnere fordeling mellom det sentrale og det lokale oppgjøret.

MEKLING

– Vi er fornøyd med at vi fortsatt forhandler med Akademikerne om modernisering av lønssystemet og økt lokalt handlingsrom. Samtidig beklager vi sterkt at det ikke var mulig å komme fram til enighet med de andre partene, sier kommunal- og moderniseringsminister Monica Mæland (H).

2. mai møtte partene til meklings hos Riksmekleren. Da Forskerforum gikk i trykken var antatt frist for meklingsen satt til natt til 24. mai. Hvis partene ikke blir enige da, kan det bli streik. De som eventuelt skal streike, vil få vite dette i god tid og samtidig som Unio gir beskjed til arbeidsgiverne, sannsynligvis rundt 14. mai.

Til Forskerforum sier Aaslestad at han føler seg midlertidig utladet etter noen intense døgn i sluttfasen før bruddet.

– Men nå er jeg klar igjen til ny, konsentrert innsats hos Riksmekleren.

♦ AV JULIA LOGE

■ Det kan bli streik fra 24. mai hvis meklingsen ikke kommer i havn.

DIREKTØRANSETTELSEN KOSTET 230 000

Når hodejegerne bistår kunnskapssektoren koster det minst 200 000 per ansettelse. Men det er ingen forsikring mot at ikke prosessen må gjentas året etter.

REKRUTTERING

I februar 2016 ble Finn-Eirik Johansen ansatt som direktør for det UiO omtaler som sin største satsning noensinne, UiO: Livsvitenskap. For å få til dette hadde UiO hentet inn hjelp fra rekrutteringsbyrået ISCO Group, til en prislapp på 230 000 kroner. Det viser en oversikt ISCO Group har utarbeidet for Kunnskapsdepartementet, og som Forskerforum har fått innsyn i.

Johansen kom fra stillingen som instituttleder for biovitenskap på UiO, et av de mange fagmiljøene som skal jobbe sammen i det planlagte Livsvitenskapsbygget.

Året før bidro det samme rekrutteringsselskapet i ansettelsen av Monica Bakken som direktør for Det humanistiske fakultetet. Hun kom også fra en annen ledende stilling ved UiO. Prislappen var den samme: 230 000 kroner.

– GODT KJENTE PERSONER

– Det virker jo som om det er mye penger å bruke for å få tak i personer som uansett er godt kjent ved UiO, sier Steinar Sæther, leder for Forskerforbundet ved UiO.

Han mener at UiO gjør ansettelser av høykompetente personer på løpende bånd, og at det dermed burde være mulig å ta direktøransettelsene gjennom UiOs personalavdeling.

– Men vi er jo også opptatt av at man skal ansette dyktige personer på det nivået. Det er viktig at ansettelsesprosessene er grundige og profesjonelle, legger han til.

Selv om UiO bruker profesjonelle hodejegere, garanterer det ikke at ansettelsen blir langvarig. Allerede i mai 2017 ble det kjent at Finn-Eirik Johansen skulle slutte ved UiO: Livsvitenskap for å overta posisjonen som forskningsdekan for Det matematisk-naturvitenskapelige fakultetet ved UiO. Fra han sluttet og fram til april 2018 sto direktørstillingen ledig.

SEKSMÅNEDERS-GARANTI

Gjennom pressekontakt Marianne Knarud forteller personaldirektør Irene Sandlie at HR

i utgangspunktet skal brukes som støtte i ansettelsesprosesser.

– For enkelte stillinger kan det oppstå behov for å benytte bistand fra eksternt rekrutteringsfirma, enten av interne kapasitets-hensyn eller for å gjennomføre spesifikke oppdrag i rekrutteringsprosessen, skriver Sandlie. UiOs rammeavtale med rekrutteringsfirma kan benyttes på alle nivåer i organisasjonen, men Sandlie forteller at de først og fremst brukes for sentrale lederstillinger.

Sandlie sier at hun er svært fornøyd med både rekrutteringsfirmaet og kandidaten som ble ansatt.

– Kandidatens ansettelsesperiode har ingen relevans i denne sammenhengen, skriver Sandlie.

Beate Ottem Svanes fra ISCO Group forteller at de finner ny kandidat dersom den som ble ansatt slutter innen seks måneder, uten å kreve ekstra honorar. Ut over det kan hun ikke gi opplysninger om selve prosessen.

ISCO Groups priser ligger i samme sjiktet som prisene et tilsvarende selskap, Backer Skeie, oppgir for tilsvarende tilsettelser. Ifølge et dokument de har sendt Kunnskapsdepartementet koster en ansettelsesprosess 200-250 000 kroner eksklusiv merverdiavgift, inkludert annonsering og aktivt søk etter kandidater.

– TRE GRUNNER

Ifølge Elin Ørjaseter, som har jobbet som hodejeger selv og nå underviser på Høyskolen Kristiania, er det helt vanlig å søke hjelp utenfra for å ansette topledere, og selv om institusjonene har gode HR-avdelinger er det ikke naturlig at de ansetter sin egen sjef.

Hun mener det er tre grunner til å sette ut ansettelsesprosesser. For det første kan det være tidkrevende prosesser for en administrasjon å håndtere. For det andre får kandidater som ønsker anonymitet, et mellomledd mellom seg og bedriften.

– Det synes ofte kandidatene er behagelig, og en HR-avdeling kan ikke ha kontakt med kandidater som ønsker å være konfidensielle, sier Ørjaseter.

For det tredje er de spesialister på rekruttering og har et stort nettverk.

Samtidig trekker hun fram at det ofte er organisasjonene selv som kjenner sitt eget arbeidsmarked best. Derfor er hun mer spørrende til hvorfor et universitet eller

en høyskole trenger rekrutteringsbyråer for å søke etter kandidater på lavere nivåer, slik tilfellet var ved Høyskolen i Oslo og Akershus (HiOA) i 2015.

TO MILLIONER PÅ ETT ÅR

I 2015 fikk HiOA hjelp av en hodejeger fra Experis til rekruttering av 14 personer, fra toppledelsen i rektoratet og ned til institutt- og avdelingsledere. Totalt brukte HiOA rundt to millioner på bemanningsselskaper dette året.

I utgangspunktet bruker de ikke rekrutteringsbyrå til stillinger på instituttnivå, ifølge HR-direktør ved Oslomet, Geir Haugstveit.

– Noen ganger har vi ikke hatt kapasitet eller ikke funnet den kandidaten med de kvalifikasjonene

som vi trenger gjennom vanlige rekrutteringsrutiner- og prosesser. Da har vi i noen tilfeller engasjert rekrutteringsbyrå for å kunne bistå, forklarer Haugstveit.

Haugstveit sier at de brukte mindre på hodejegere i 2016, rundt 1,3 millioner kroner, og enda mindre i 2017, da HiOA brukte om lag 430 000 kroner på slike tjenester.

– På avdelingsnivå har vi i enkelte tilfeller sett oss nødt til å be om bistand, enten fordi vi ikke har fått kvalifiserte kandidater ved første gangs utlysning, eller fordi Oslomet trenger nettverket og kapasiteten et rekrutteringsbyrå kan bistå med. I enkelte tilfeller har vi kun bedt om bistand til testing og dybdeintervjuer som supplement til våre rutiner med utlysning og intervju prosess, sier Haugstveit.

Hodejegeren som rekrutterte for HiOA har nå byttet jobb, til Backer Skeie, og ifølge doku-

Elin Ørjaseter er undrende til om det trengs rekrutteringsbyrå for å ansette mellomledere.

– Det er betryggende at de interne kandidatene får mulighet, selv om man bruker et rekrutteringsbyrå, sier Steinar Sæther.

– Det virker jo som om det er mye penger å bruke for å få tak i personer som uansett er godt kjent ved UiO.

STEINAR SÆTHER, FORSKERFORBUNDET

■ UiO har ennå ikke tatt første spadetak til Livsvitenskapsbygget, men har allerede ansatt satsningens andre direktør.

ILLUSTRASJON: UIO

menter fra dem var alle de 14 oppdragene hun hadde for HiOA i 2015 «fulle rekrutteringsprosesser med aktivt kandidatsøk og annonsering (...) Oppdragene omfattet også bistand til prosessforbedring og kvalitetssikring».

300 000 – TO INTERVJUER

Da kunsthistoriker Karin Hindsbo ble ansatt som ny direktør for Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design fikk museet kritikk for bare å ha intervjuet to kandidater. Ifølge dokumentene fra ISCO Group betalte museet 300 000 kroner for denne ansettelsen.

Forskerforbundets lokallag støtter den utgiften.

– Som lokallag er vi opptatt av at det legges opp til forsvarlige og grundige prosesser. Vi ser på jobben som direktør for Nasjonalmuseet som en av de aller viktigste jobbene i kultur-Norge, og da er dette en liten kostnad for styret å betale for å sikre en grundig og god rekrutteringsprosess, sier lokallagsleder Ida Antonia Tank Bronken.

Styreleder Linda Bernander Silseth sa den gang at Hindsbo var en av Nordens dyktigste museumsledere, og rett kvinne til å lede museet

gjennom en stor flytteprosess.

– Vi ville nok vært betenkte om de ikke var villige til å betale for bistand i valg av direktør, særlig med tanke på den spesielle tiden vi er inne i nå rett før åpning av det nye Nasjonalmuseet, sier Bronken.

– Hva får man for 300 000 kroner når man skal ansette en direktør?

– Da får man hele prosessen fra a til å, svarer Elin Ørjaseter.

Hun forklarer at det betyr samtaler før utlysning med styremedlemmer og ansettelsesutvalget, utforming av annonsen og et aktivt søk etter kandidater. Så lager rekrutteringsbyrået en langliste med mulige kandidater. Sammen med tilsetningsutvalget snevres utvalget inn til en kortliste med kandidater, som rekrutteringsbyrået kontakter. Deretter holder byrået kontakten med dem helt til de er klare til å presentere én kandidat for styret, som gjør den formelle ansettelsen.

➡ AV JULIA LOGE

Så mye har direktøransettelsene kostet

- Nasjonalbiblioteket (2014), direktør Aslak Sira Myhre: 195.000 kroner
- Havforskningsinstituttet (2015), direktør Sissel Rogne: 190.000 kroner
- NIFES (2015), direktør Ole Arve Misund: 190.000 kroner
- SINTEF (2015), konsernsjef Alexandra Bech Gjørsv: 380.000 kroner
- Humanistisk fakultet ved UiO (2015), direktør Monica Bakken: 230.000 kroner
- Meteorologisk institutt (2016), direktør Roar Skålin: 200.000 kroner
- Livsvitenskap ved UiO (2016), direktør Finn-Eirik Johansen: 230.000 kroner
- Nasjonalmuseet (2017), direktør Karin Hindsbo: 298.800 kroner
- NIBIO (2017), administrerende direktør Nils Vagstad, 215.000 kroner

Kilde: ISCO Group

VIL DOBLE EUs FORSKINGSBUDSJETT

Europeisk forskning og innovasjon blir kraftig gira opp når Europakommisjonen snart presenterer framlegget til neste rammeprogram.

EUROPA

President i Europakommisjonen, Jean-Claude Juncker, stadfesta nyleg at kommisjonen vonar det vil ligge mellom 120 og 160 milliardar euro i potten til det niande rammeprogrammet for forskning (FP9). Til samanlikning er budsjettet til inneverande rammeprogram, Horisont 2020, på nær 80 milliardar euro. Ein slik auke vil medføre at både EU-medlemslanda, og assosierte land som Noreg, må betale inn meir til rammeprogrammet, men det vil vonaleg også auke forskarane sin sjanse til å få gjennomslag på søknader.

Forslaget til nytt rammeprogram for forskning og innovasjon, som i førebelse utkast har fått namnet «Horizon Europe», er venta i starten av juni. Forslaget byggjer på midtvegsevalueringa av Horisont 2020, på fleire ekspertrapportar og på innspel frå medlemslanda og frå interesserte aktørar.

FOTO:

– Vi vonar kommisjonen følgjer opp råda om ei dubling av budsjettet i neste rammeprogram, seier Kenneth Ruud ved UiT.

SPENTE PÅ «MÅNELANDINGAR»

Det er ikkje klart kva «månelandingsprosjekta» vil gå ut på, men kommisjonen har fått innspel til kva kriterium som bør ligge til grunn. «Månelandingane» skal vere konkrete og ha klare mål, vere ambisiøse, men realistiske, leggje til rette for tverrfaglege samarbeid, og vere relevante for store delar av samfunnet. Arbeidet med «månelandingsprosjekta» har fått mykje merksemd det siste året, og også aktørar i det norske forskningslandskapet er spente på kva som kjem ut av dei.

– Vi tykkjer dette med «missions» er spennande tankar med stort potensiale, men vi kjem til å følgje med på implementeringa. For at dette skal bli ein suksess, vil det vere viktig å ta vare på heile breidda i tilnærmingsmåtar for å løyse dei, seier prorektor for forskning og utvikling ved Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet, Kenneth Ruud.

FOTO: KJERSTIN GJENGEDAL

– Vi er også spente på dette med «missions». Eg reknar med at forslaget som kjem, vil gje noko meir retning på dette, og så vil det bli interessant å sjå korleis dei skal få meir kjøt på beina, seier han.

Forskringsrådet vil invitere til høyringsmøte straks etter at forslaget er lagt fram, for å utarbeide ein nasjonal respons i samråd med Kunnskapsdepartementet.

– Det er særleg viktig ettersom vi ikkje er EU-medlem. Den formelle prosessen som skal føre fram til semje om programmet, involverer EU sine medlemsland og institusjonar. Difor må Noreg vere raskt ute med å spele inn responsen vår gjennom uformelle kanalar, seier Røttingen.

GLAD FOR KONTINUITET

Kyrre Ås, som er seniorrådgjevar ved EU-eininga ved Universitetet i Stavanger (UiS) og

ETABLERER INNOVASJONSRAÐ

Det er venta nokre viktige skilnader frå dagens rammeprogram. For det første ligg det an til å kome eit innovasjonsråd (European Innovation Council, EIC), som eit motstykke til Det europeiske forskingsrådet ERC. For det andre er det venta at forslaget vil introdusere «missions», eller «månelandingsprosjekt», som eit nytt verktøy for prosjekthandtering.

Horisont 2020 er organisert rundt tre søyler: framifrå forskning, konkurransedyktig næringsliv, og store samfunnsutfordringar. Mykje tyder på at denne strukturen vil bli noko endra i FP9. Framifrå forskning, som inkluderer ERC og mobilitetsordninga Marie Skłodowska Curie, vil bli vidareført. Det vil bli ei ny søyle for «globale utfordringar», som skal samle dagens «store samfunnsutfordringar» og satsinga på mogleggjerande teknologiar, og ha FN's berekraftsmål som paraply. Sannsynlegvis vil «månelandingane» først og fremst bli knytte til denne søyla. Det nye innovasjonsrådet EIC vil utgjere kjernen i den tredje søyla. Det står att å sjå nøyaktig kva utforming det vil få, og innspela frå aktørane har vore motstridande, men i forarbeida er det lagt vekk på at rådet skal stimulere grasrotinitiativ og gje støtte til banebrytande innovasjon i den teknologiske frontlina, der utfallet er uvisst og marknaden umogen.

FOTO: NTN/GER OTTO JOHANSEN

– Det er veldig mykje å finne ut av når ein har fått pengar frå EU. Eg skulle ønske det var enklare og meir standardisert, seier May-Britt Tessem.

– MÅ REALISERE OPEN SCIENCE

Saman med dei andre norske universiteta har UiT sendt eit felles innspel til Europakommisjonen. Her heiter det mellom anna at framifrå forskning må ligge til grunn for valet av «månelandingsprosjekt», at Marie Skłodowska Curie-ordningane og ERC må styrkast i FP9, at programmet må byggje på open tilgang til forskning og data, og at samfunnsvitskap og humaniora må få større plass.

– Frå UiT si side er vi særskilt opptekne av at «open science» må realiserast fullt ut i FP9, også når det gjeld evaluering. I Horisont 2020 er det krav om at artiklar skal publisert med open tilgang så fort som råd, men forskarar blir framleis evaluerte etter kva tidsskrift dei har publisert i, og det er eit dilemma som må løysast, seier Ruud.

MÅ HANDLE RASKT

Administrerande direktør i Forskringsrådet, John-Arne Røttingen, er oppteken av om Noreg får gjennomslag for dei tematiske prioriteringane regjeringa har spelt inn til EU-kommisjonen. Noreg meiner FP9 bør leggje vekt på det grøne skiftet, berekraftig «blå vekst» basert på havområda, velfungerande og trygge samfunn, og digitalisering.

■ Europakommisjonen har store ambisjoner for det niande rammeprogrammet for forskning og innovasjon.

arbeider med EU-finansiering til forskingsaktører i Stavanger-regionen, fortel at kontinuitet er viktig.

– Horisont 2020 tek til å bli godt innarbeidd, og vi ønskjer oss kontinuitet i dei ulike instrumenta, saman med meir forenkling. Fokuset på globale utfordringar, på open innovasjon og på open vitskap er også viktig for forskarane, og det ser ut til å halde fram i FP9, seier Ås.

UiS deltek i The European Consortium of

Innovative Universities (ECIU), og har gitt innspel til EU-kommisjonen gjennom dette konsortiet. ECIU ønskjer mellom anna meir vekt på open innovasjon, på samfunnsnytte og på universiteta si rolle som utdanningsinstitusjonar.

– FP9 kan få store konsekvensar også for det norske forskingslandskapet, særleg dersom budsjettet aukar og Noreg må betale inn meir til rammeprogrammet. No er vi spente på den

overordna strukturen som vil liggje i forslaget, og så er vi klare til å gje innspel i den vidare prosessen, seier han.

ØNSKJER MEIR FORENKLING

Også styreleiar i Forskningsinstituttene fellesarena, Lars Holden, er glad for at dei store samfunnsutfordringane ser ut til å få god plass i FP9.

– Det er institutta nøgde med. Samstundes er det framleis rom for forenklingar. Horisont 2020 er sterkt forenkla samanlikna med tidlegare rammeprogram, men det kan framleis bli betre, og det trur eg det vil bli.

Han får støtte av forskar May-Britt Tessem ved Institutt for sirkulasjon og bildediagnostikk ved NTNU. Ho fekk nyleg eit ERC-stipend på halvannen million euro for å forske på persontilpassa metodar for diagnostisering av prostatakreft.

– Det er veldig mange krav ein skal leve opp til når ein får pengar, spesielt når det gjeld open tilgang til forskinga. Eg driv med sensitive pasientdata, og det er ein stor jobb å finne ut av reglane for lagring og deling av data. Eg skulle ønskje det var enklare og meir standardisert, seier Tessem.

Derimot er ho glad for at satsinga på framifrå forskning gjennom ERC vil bli styrkt i neste rammeprogram.

– Sidan ERC skal finansiere den beste forskinga uavhengig av fagfelt, får ein høve til å tenkje igjennom akkurat kva ein vil gjere, og korleis ein vil vere med på å drive feltet framover. Det er noko eg set stor pris på.

Når forslaget er lagt fram, startar ein prosess med forhandlingar mellom kommisjonen, Europaparlamentet og Den europeiske unions råd. Etter at forslaget er vedteke, vil programmet få meir konkret utforming gjennom arbeidsprogram. FP9 vil starte i 2021.

♦ AV KJERSTIN GJENGEDAL

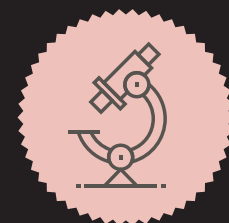
– Det er veldig mange krav ein skal leve opp til når ein får pengar, spesielt når det gjeld open tilgang til forskinga.

MAY-BRITT TESSEM

FAGFORENING

SPLITTELSE OM PENSJONSAVTALEN

In den 15. mai skal fagforeningsmedlemmer i offentlig sektor ta stilling til om de ønsker den nye avtalen om offentlig tjenestepensjon. NTLs lokallag ved Universitetet i Oslo og NTNU anbefaler nå sine medlemmer å stemme nei – stikk i strid med NTL og LO sentralt. Forskerforbundet mener det er naivt. – Det er mye som taler for at man ikke kan få til en avtale som er vesentlig bedre enn den som ligger på bordet nå, sier Forskerforbundets hovedtillitsvalgt ved NTNU, Gry Eva Alterskjær. Les mer på Forskerforum.no.

FORSKNING

Vil videre-utvikle samarbeid

■ Sentrene for forskningsdrevet innovasjon (SFI), som skal koble bedrifter og fremstående forskningsmiljøer, må lykkes enda bedre med innovasjon, internasjonalisering og bedre involvering av bedriftene. Det viser en ny evaluering. – SFI er et viktig virkemiddel. Vi vil at SFI skal bli enda mer treffsikker for å bygge opp langsiktig, næringsrelevant forskningskompetanse og bidra til innovasjon og verdiskapning, sier forskningsminister Iselin Nybø.

INSTITUSJONER

Millioner til fusjoner

■ Kunnskapsdepartementet spytter inn flere titalls millioner ekstra til NTNU, Høgskolen i Sørøst-Norge og Høgskolen i Innlandet, som hver får 15 millioner kroner. Dette skal styrke kvaliteten etter at en rekke høyskoler ble slått sammen, og det gjør NTNU-rektor Gunnar Bovim fornøyd. – Det er veldig kjærkomment at departementet anerkjenner at fusjonen ikke er noe som gjennomføres i løpet av ett år, sier han til Adresseavisen.

INSTITUSJON

Tapte søksmål mot NTNU igjen

■ Hilde Skeie, tidligere leder for Internasjonal seksjon ved NTNU, får ikke tilbake lederjobben ved universitetet, skriver Universitetsavisa. Hun saksøkte Kunnskapsdepartementet etter å ha blitt omplassert til en annen stilling i 2016. Ankesaken ble behandlet tidligere i vår, og lagmannsretten har nå konkludert med at NTNU hadde rett til å omplassere henne. Grunnlaget for anken var blant annet uenighet om det hadde vært negativt arbeidsmiljø over tid.

MUSEUMSPRIS

Blaafarveværket er Årets Museum

■ Norges Museumsforbund har kåret Årets museum 2018, og juryen sier dette om årets prisvinner: «Blaafarveværket er et levende museum i stadig utvikling, og samtidig formidles et viktig stykke industrihistorie gjennom bindingsverksbygningene, bredt anlagte kunstutstillinger og gamle arbeiderboliger. Med opprettelsen i 1773 for å utvinne kobolt i gruvene på Modum var det i sin tid et industriarbeid av europeisk format.». Stiklestad Nasjonale Kultursenter og Sør-Troms Museum var blant de nominerte.

FOTO: WIKIPEDIA

Glasshytta ved Blaafarveværket

FAGFORENING

Vil ha plass i foretaksmodell-utredning

■ Studenter og ansatte i Forskerforbundet, Norsk Tjenestemannslag (NTL) og Norsk studentorganisasjon (NSO) krever plass i utredningen som skal vurdere foretaksmodellen i høyere utdanning. Bakgrunnen er NSOs klare resolusjon, hvor de går mot foretaksmodellen til regjeringen. – En utredning som skal ta opp spørsmål der ansattes lønn, arbeidsvilkår og pensjonsordninger potensielt er i spill, må ha representasjon fra fagforeningene i sektoren, sier NTL, og får støtte fra Forskerforbundet.

Prisvinner Vessela Kristensen (tredje f.v.) sammen med blant andre H.M. Kongen.

FORSKNINGSPRIS

Krefteforskningsprisen til Vessela Kristensen

■ Professor Vessela Kristensen er tildeelt Kong Olav Vs krefteforskningspris for 2018, og fikk den overrakt av HM Kong Harald V i Oslo 16. april. Hun har i en årrekke forsket på genetik og brystkreft gjennom å utvikle avanserte modeller for å analysere store mengder data. Hun leder også en forskningsgruppe som har som mål å finne bedre og mer effektive måter å diagnostisere og behandle brystkreft på. Prisen er på én million kroner, og deles ut hvert år.

INSTITUSJON

NTNU-rector til Innovasjon Norge

■ Rector ved NTNU Gunnar Bovim ligger an til å ta over som styreleder for det statseide selskapet, Innovasjon Norge. Han er nå innstilt som eneste kandidat fra valgkomiteen, skriver Adresseavisen. – Bovim har mye kunnskap fra relevante områder, og har evnen til å skape resultater, sier Toril Johanson i Kunnskapsdepartementet. Ifølge Universitetsavisa er Bovim ønsket av næringsminister Torbjørn Røe Isaksen. Valgkomiteens innstilling behandles i starten av mai.

Tsinghua University i Beijing var blant universitetene som delegasjonen besøkte.

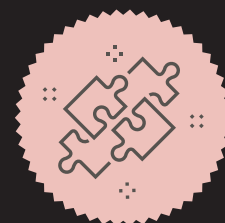
FOTO: SHUTTERSTOCK

FORSKNING

VIL HA MER FORSKNINGS-SAMARBEID MED KINA

Over 200 forskere og rektorer var i midten av april i Kina for å styrke samarbeidet med kinesiske universiteter, en reise som har fått mye kritikk. Nå ønsker Forskningsrådet og Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) enda mer samarbeid med Kina.

De har utarbeidet en oversikt over 11 elleve prioriterte temaområder som er særlig godt egnet for samarbeid de kommende årene, blant annet innen digitalisering og maritim sektor.

FAGFORENING

Stiller krav til omorganisering

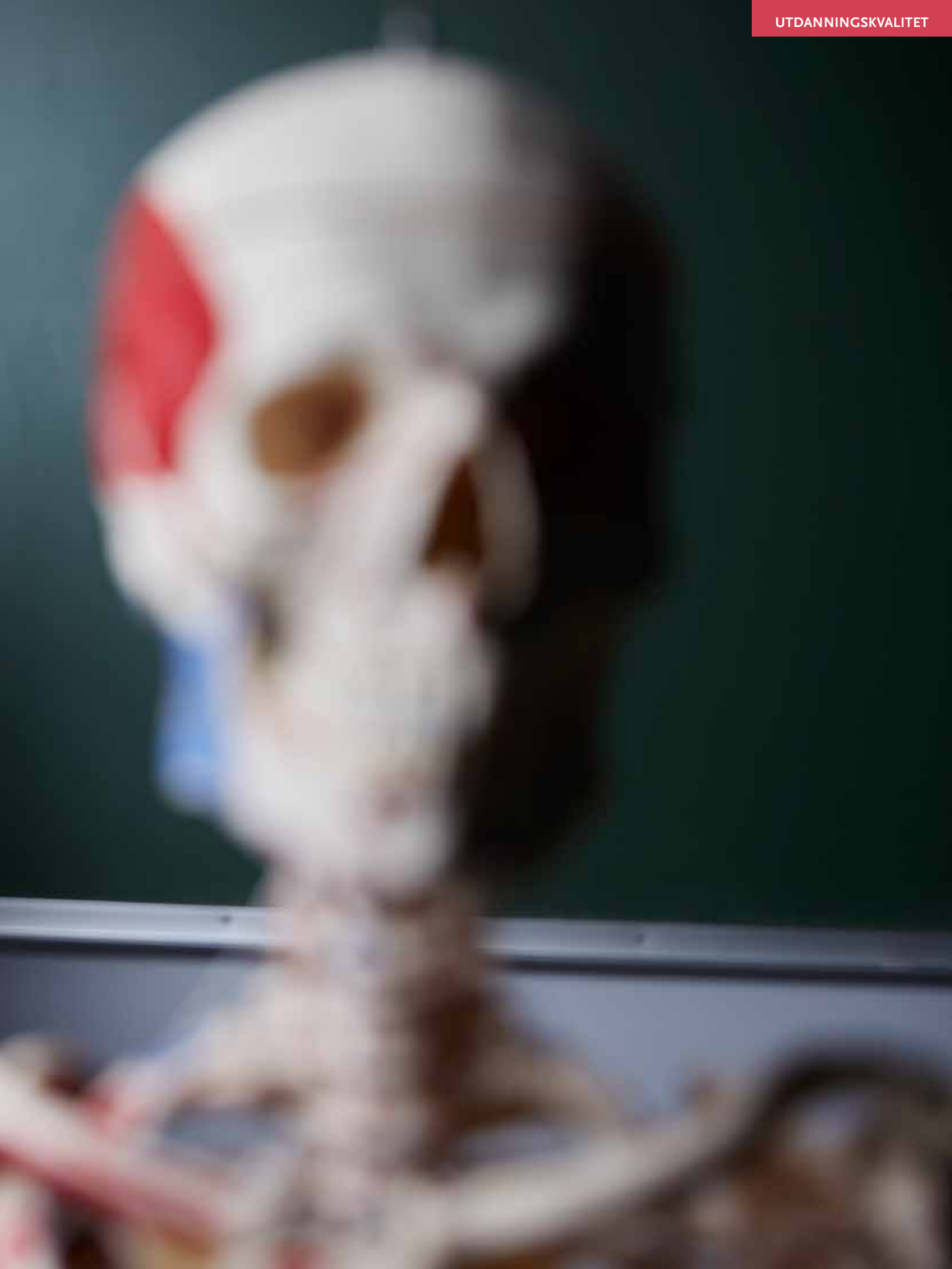
■ Etter fire år med budsjettkutt i forbindelse med regjeringens avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform fra 2015, må UiT – Norges arktiske universitet kutte antall administrative årsverk og omorganisere. Men Norsk Tjenestemannslag (NTL) ved lokallagsleder, Torill Nustad, stiller nå krav. – Nye løsninger og rutiner må være på plass før det blir kutt og nedbemanning, sier hun til avisa iTromsø. Totalt skal det kuttes 84 millioner kroner.

Anatomisk korrekt

Professor Anne Spurkland gjev universiteta skarp kritikk for å overlate anatomiundervisninga til forskarar utan legebakgrunn.

TEKST: JOHANNE LANDSVERK | FOTO: ERIK NORRUD

Professor emeritus Per Holck (76) underviser medisinstudentar før eksamen. – Dei er så flittige, og slett ikkje late, seier han.

– Ved UiO har vi snart ikkje legar som underviser studentar i basalmedisinske fag. Dette er eit stort problem, men ingen bryr seg. Universitetsleiinga, som sit med ansvaret, har i mange år bagatellisert problemet, seier professor Anne Spurkland ved Institutt for medisinske basalfag ved Universitetet i Oslo (UiO). Ho er også undervisningsleiar for anatomiseksjonen ved instituttet.

Dei to første åra må medisinstudentane lære seg ein del grunnleggande fag, som anatomi, fysiologi og biokjemi. Ved dei fleste universiteta her i landet er det ikkje lenger medisinarar, men biologar og andre med naturvitskapleg bakgrunn som underviser i desse faga. Dette går ut over kvaliteten på legeutdanninga, meiner Spurkland.

– Den kliniske relevansen blir ikkje tilstrekkeleg teken vare på av ikkje-legar. Når biologar skal stå for undervisninga, har dei ikkje nok kunnskap og erfaring å trekke vekslar på. Mange

stiller ikkje klinisk relevante spørsmål på eksamen, og dei aner ikkje kva denne kunnskapen faktisk skal brukast til seinare.

Ho meiner dette får konsekvensar:

– Vi endar vi opp med å utdanne medisinstudentar som har for dårleg medisinsk ballast.

Satsar på emeritusane

I seksjon for anatomi vil også mange snart gå av for aldersgrensa.

– Vi held på å tømme barnet ut med barnevatnet, seier Spurkland. – Dette kviler meg tungt på hjartet, fordi eg underviser i anatomi, eit fag som er heilt grunnleggande viktig for alle som skal bli legar. Etter at fleire har gått av dei siste åra, er ein del stillingar ikkje erstatta. Hadde vi ikkje hatt god støtte frå dei gamle emeritus-professorane, ville situasjonen vore endå mykje verre.

Ein av desse er Per Holck. Han er 76 år og tek

framleis på seg mykje undervisning.

Når Forskerforum er på besøk, er han travelt opptatt med å undervise medisinstudentar i biomekanikk. Studentane har bede Holck om å halde ei ekstra forelesing før eksamen. Dei har møtt fulltalig opp, og det er tydeleg at han er ein populær forelesar.

– Eg gjer jo dette fordi eg liker å undervise. Det er så hyggeleg å vere saman med studentane, og dei er veldig flittige og arbeidsame, seier Holck. Han var klinisk i 18 år før han begynte på universitetet, og han har også vore bedriftslege i mange år. Holck meiner det er ein fordel for undervisarane å vere legeutdanna, særleg i eit fag som anatomi.

– Som medisinarar har vi breiare anatomikunnskap enn dei fleste andre forskarar, og vi har klinisk erfaring. Studentane er ofte nysgjerrige på legeyrket, og stiller mange kliniske spørsmål.

Holck meiner det er viktig å kunne sjå basalfaga i ein større samanheng.

– Alle kan lese seg opp i desse faga, men det er vanskelegare for ikkje-legar å sjå faget i ein pasientsamanheng. Biologar har vel aldri hatt ein pasient i heile sitt liv, seier han.

– Biologar har vel aldri hatt ein pasient i heile sitt liv.

PER HOLCK

– Eit hjarteattakk unna

Holck er slett ikkje aleine om å trø til. Lars

Walløe, som har fylt 80 år, er ansvarleg for undervisningsopplegget i modul 2, det vil seie andre året av medisinstudiet.

– Det er jo litt spesielt å spørje ein 80-åring om å ta denne jobben, men det er det viktig å ha ein person med medisinsk utdanning som modulleiar. Eg skal passe på at studentane lærer det dei skal i anatomi og fysiologi. Og mange forskarar trur at akkurat deira fagfelt er det viktigaste, så då er jobben min å seie frå om at dette faktisk ikkje er så viktig for studentane, seier Walløe.

I følge Spurkland måtte instituttet be på sine kne om at Walløe skulle ta denne oppgåva.

– Dei legane som er igjen her, har altfor stor arbeidsbelastning, fordi vi må sitje i komitear og ta på oss andre oppgåver, seier ho.

– Vi er eit hjarteattakk unna at vi som er legar, ikkje får gjort noko anna enn å undervise og må legge frå oss forskinga. Forskarane som ikkje har brei medisinsk kompetanse, vil sleppe mykje billegare unna undervisningsjobben, medan dei som har legekompertanse, må ta på seg å lage eksamen og andre nødvendige oppgåver.

Konfliktfylt utlysing

I dag er universiteta på evig jakt etter den beste forskarkompetansen. Dette er også ein av grunnane til at legar med forskarerfaring som oftast taper konkurransen om jobbane. Realfagsforskarar som har brukt all tida si på forskning, har eit stort forsprang på legar som har brukt fleire år på turnusteneste og klinisk arbeid. Spurkland meiner universitetet har bagatellisert problemet, men instituttleiar Lene Frost Andersen seier instituttet har teke grep.

– Mange meiner det er for få legar i undervisninga, og no har vi teke tak i dette. Nyleg vart det lyst ut ei stilling der vi søkte spesielt etter medisinarar. Det er særleg innanfor fysiologi dette i ein periode har vore ei utfordring, og det er difor vi har sett i gang denne prosessen. Vi skal ikkje ha legar i alle undervisningsstillingar, men i ein viss prosent av stillingane. Ikkje alle som underviser i basalfag, treng medisinsk bakgrunn, men det må vere ein balanse, seier Andersen.

Spurkland meiner denne utlysinga sat veldig langt inne.

– Men det var heilt nødvendig, for i stilling etter stilling er det biologar og fysiologar utan legeutdanning som har fått jobbane, seier ho.

Avgjerda har likevel skapt diskusjon i fysiologimiljøet.

Professor Joel Glover er ueinig i utlysinga. Han er realist med utdanning frå Berkeley, University of California, og har undervist i basalfag ved UiO i over 30 år, både i anatomi og fysiologi.

– Dette er første gongen vi har kravd medisinsk embetseksamen til ei stilling ved seksjon for fysiologi, seier Glover.

– Ved anatomiseksjonen har det vore ein kultur for å tilsetje legar i desse stillingane, men i seksjon for fysiologi er dette heilt nytt. Eg reagerer også på at det blir framstilt som ei krise at vi manglar legar ved seksjonen. Det er faktisk ei 50–50-fordeling av medisinarar og ikkje-medisinarar i fysiologiseksjonen, seier Glover.

– Legane kjem til kort i konkurransen om jobbane, seier Anne Spurkland.

narar i fysiologiseksjonen, seier Glover.

Han er sterkt imot kvotering av legar, og meiner instituttet må tilsetje dei som er best eigna, og som fyller krava til god forskning og undervisning.

– Om du har vist at du er god til å undervise i basalfag, er det godt nok – uansett utdanning, meiner han.

– Gje meg bevis!

Glover reagerer også sterkt på utspelet til Spurkland.

– Å påstå at ikkje-medisinarar ikkje er gode nok, er farleg. Studentane kan få ei kjensle av at dei får mindreverdig undervisning av ikkje-medisinarar. Vi må aldri kome dit at vi gjev inntrykk av at det er to nivå på undervisningskompetansen blant dei tilsette ved instituttet, seier han.

Diskusjonen er slett ikkje ny, men Glover er redd for at fagmiljøet no er i ferd med å bli splitta i denne saka, og at det blir skapt eit skilje mellom medisinarar og ikkje-medisinarar.

– I denne debatten har eg sagt: om medisinarane er betre skikka til å undervise i basalfag, så gje meg bevis for dette! Det einaste svaret eg har fått, er at ein *synest* realistar og ikkje-medisinarar mistar det kliniske perspektivet. Men eg meiner at også realistar kan ha eit klinisk perspektiv, og dette er noko ein som regel må ha for å søkje om forskingsmidlar.

– Viktig med knaggar

Glover får støtte frå Ingeborg Solberg, som går fjerde året av medisinstudiet ved UiO. Ho har tidlegare vore leiar i Medisinsk fagutvalg (MFU), som er eit utval for studenttillitsvalde ved fakultetet.

– Eg er ikkje sikker på om det betyr så mykje reint fagleg om du er lege, seier Solberg.

– Men det kan ha noko å seie for motivasjonen. Alle studentar synest det er spennande å få nokre knaggar å henge teorien på, og at dei som foreleser kjem med eksempel på korleis teorien kan overførast til behandling.

Ho meiner legar som underviser, kan vere viktige førebilete.

– Legar kan lettare trekke fleire parallellar til yrkeslivet vi skal inn i. Men eg trur ikkje ein *må* vere lege for å dra desse parallellane.

Solberg trur heller ikkje at ein lege med femten års forskingserfaring nødvendigvis er ein god pedagog.

– Det som er viktig dei første åra, er å få ei grundig innføring i fag vi skal bygge vidare på seinare. Eg trur heller ikkje ein treng doktorgrad for å vere ein god undervisar. Så kanskje fakultetet skulle legge like mykje vekt på sjølve pedagogikken som på kva utdanning undervisarane har.

Lars Walløe (80) og Per Holck (76) jobbar fortsatt ved UiO.
Dei meiner undervisarane bør vere legar, særleg i anatomi.

– Kanskje burde ein leggje meir vekt på pedagogikken enn på kva utdanning undervisarane har, seier Ingeborg Solberg.

Verre ved UiT

Samanlikna med mange andre universitet er basalfagmiljøet ved UiO godt utrusta. Ved UiT – Noregs arktiske universitet er det stort sett ikkje-legar som underviser i desse faga.

– Av legar på fulltid er det snart berre eg igjen ved instituttet, seier Kirsti Ytrehus, som er professor ved Institutt for medisinsk biologi ved UiT.

Ho har vore aktiv i Legeforeningen, blant anna som leiar i Foreningen for leger i vitenskapslige stillingar, der ho var engasjert i denne saka i mange år. – Dette er ein gammal debatt, men situasjonen har blitt verre, seier Ytrehus.

Ho meiner det får konsekvensar når stadig færre legar kvalifiserer seg til jobbar innanfor basalmedisinske fag.

– Det er ikkje lett å trekke linjene frå kjemien og biologien opp til medisinen når ein ikkje har legekompetanse. Og for studentane kan det vere vanskeleg å skjønne kva som er mest relevant for dei.

Ytrehus seier mange utanlandske forskarar blir rekrutterte til universitetet fordi dei er svært dyktige på forskingsområda sine.

– Dei er gode på sine fagfelt, men er utan erfaring med å undervise medisinstudentar. Difor må legane ved instituttet ofte ta undervisningsjobben, og det resulterer i at dei ikkje får tid til å forske. Då blir det ei stor skeivfordeling av oppgåver.

Får ikkje jobbane

Også ved Universitetet i Bergen (UiB) er lege-mangelen i ferd med å bli eit diskusjonstema. Professor Arne Tjølsen er lege og undervisningsleiar ved Institutt for biomedisin ved UiB. Han fortel at mange ikkje-legar står for undervisninga i basalfag.

– Fleire legar ved instituttet gjekk av for aldersgrensa for få år sidan, utan at nye kom inn. Auken i staben kjem i form av forskarstillingar, postdoktor- og stipendiatstillingar, som ikkje har undervisningsplikt. Og fordi forskning blir så høgt verdsett ved universitetet, tilset vi folk i kombinerte forskings- og undervisningsstillingar stort sett på bakgrunn av vitenskaplege kvalifikasjonar. Det ein ser etter, er forskingskvalitet, -volum og -aktivitet, og evne til å skaffe forskingsmidlar.

Tjølsen seier det er svært få legar som kan hevde seg i konkurransen.

– Det viser seg at blant søkerane til instituttet vil legane jamt over ha dårlegare forskingskvalifikasjonar. Dei taper i konkurransen med utanlandske forskarar, som ofte er ekstremt gode. Så skal vi få legar inn i desse stillingane, må vi søkje etter folk med medisinsk grunnutdanning. Vi har kome dit no at vi vurderer å lyse ut nokre

stillingar spesifikt for profesjonsutdanna legar, fortel han.

– Ei fallitterklæring

Tjølsen meiner det likevel ikkje treng vere eit problem å bruke ikkje-legar i undervisninga.

– Men ingen av dei som får desse jobbane kan anatomi. Og i dag er det svært lite forskning innanfor fysiologi, også internasjonalt. Difor er det få som har gode undervisningskvalifikasjonar i desse faga. Vi må ofte setje forskarane på skulebenken for at dei skal lære seg det grunnleggjande, før vi sender dei rett ut i undervisninga. Dette er ei fallitterklæring for eit universitet, meiner han.

Men ikkje alle ved UiB synest det gjer noko om dei står utan legetutdanning.

– Eg synest ikkje dette er eit stort problem. Dei to første åra skal studentane lære seg det grunnleg-

gande om organa i kroppen, og etter mitt syn har det lite å seie om du er lege, seier professor Frode Selheim. Han er kreftforskar ved UiB og underviser medisinstudentar i histologi, eller vevslære, som er ei grein av mikrobiologien.

– Eg måtte jo lese meg opp i starten. Men det har jenka seg til etter kvart som eg har fått erfaring. Noko anna er det å undervise i makroanatomi, for då skal du ha stor kunnskap om kroppen.

Kan ikkje konkurrere

Finst det då ei løysing, eller vil ikkje-medisinarar framleis få alle jobbane? Ved UiO vil det i tida framover bli lyst ut fleire stillingar, men instituttleiar Andersen kan ikkje love at desse vil bli lyste ut for legar. Det vil bli vurdert i kvart enkelt tilfelle.

– Men skal vi greie å rekruttere gode kandidatar, må vi jobbe for å gjere det meir attraktivt å kome til oss, seier ho.

Ytrehus ved UiT meiner det må gjerast noko med lønnsforholda ved universiteta.

– Er du forskar og driv med klinisk arbeid i eit helseføretak, har du som regel mykje betre lønn enn i ei universitetsstilling med undervisning og forskning, seier ho.

Tjølsen ved UiB trur mange legetutdanna forskarar heller ønskjer å jobbe ved eit klinisk institutt enn ved eit basalfagleg institutt.

– Dei er gjerne mest interesserte i det kliniske fagfeltet. Mange vil også velje helseføretaka, og ein del forskarar opplever at det er betre forskingsvilkår der enn ved universiteta, seier Tjølsen.

Spurkland ved UiO er ikkje i tvil om at forskarar ved helseføretaka har mykje betre vilkår. Ho meiner det kunne ha endra mykje om legane ved universitetet fekk meir rettferdige konkurransevilkår samanlikna med kollegaene

– Dei få legane som underviser i anatomi, blir overbelasta, seier instituttleiar Arne Tjølsen.
Foto: UiB

– Eg er sterkt imot kvotering av legar, seier Joel Glover.
Foto: Gunnar F. Lothe/UiO

– Kva synest du om kvaliteten på undervisninga dei to første åra?

ANNA KIPERBERG WERENSKJOLD
Medisinstudent ved Universitetet i Oslo, 4. studieåret.

– Høg, men varierende kvalitet. Kort avstand mellom studentar og professorar er fantastisk. Men mange lange dagar med forelesingar, og mange på forskningsfronten med verkeleg overveldande mengder detaljar, var krevjande. Alle hadde konstant panikk dei første to åra for ikkje å kunne nok.

ASTRID CELINE DAHLE-ANDERSEN
Medisinstudent ved Universitetet i Bergen, 2. studieåret

– I Bergen er det mange forskarar som underviser i basalfaga. Kvaliteten er sjølvsagt varierende, og nokre forskarar snakkar litt mykje om sitt eige felt. Men eg trur ikkje det har noko å seie om det er legar eller andre forskarar som underviser. Det viktige er pedagogikken.

REMI WILLIAM SCOTT
Medisinstudent UiT – Noregs arktiske universitet, 3. studieåret

– I Tromsø har det jamt over vore veldig bra undervisning. Særleg det første året var kjempebra, for der har det vore svært engasjerte og flinke forelesarar i basalfaga. Jamt over er forelesarane flinke pedagogar, men det første året var dei spesielt dyktige.

i helseføretaka.

– Legar som vil forske på basalmedisinske fag, tek ein sjanse om dei satsar på ein karriere her ved UiO, for vi har ikkje nok å tilby når det gjeld forskingsmidlar. I helseføretaka har dei tilgang på forskingsmidlar frå Helse- og omsorgsdepartementet (HOD). Vi som høyrer inn under Kunnskapsdepartementet, er ikkje på den same konkurransearenaen.

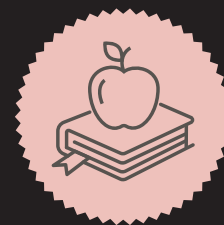
Forskringsrådet stadfestar overfor Forskerforum at det jamt over er lettare å få midlar i helseføretaka.

– Det finst legar ved sjukehuset som vi kunne ha rekruttert hit til UiO, seier Spurkland. – Men dei vil ikkje hit, for då mistar dei sugerøyret til forskingsmidlane i HOD-kassa. Den legen som vel å gå over til oss, er jo lite strategisk på eigne vegner. ■

KINA

STRAMMER GREPET OM DATA

Forskningsdata produsert i Kina må sendes til godkjente datasentre før de kan publiseres. Det bestemte nylig den kinesiske regjeringen, ifølge Science. Forskriften tar til orde for åpen tilgang og datadeling, med unntak av data om forretningshemmeligheter, nasjonal sikkerhet og personvern, men datasentrene avgjør hvilke data som kan publiseres. Leder av den amerikanske nasjonalvitenskapsstiftelsens Beijing-kontor, Nancy Sung, uttrykker bekymring for at regelen kan komme i konflikt med prinsippet om forskeres frihet til å publisere alle data.

USA

College-studenter sultet

■ Mer enn en tredel av amerikanske collegestudenter sier de ikke har nok penger til mat, og enkelte kan gå hele dager uten å spise, ifølge en undersøkelse som dekker 43 000 studenter ved 66 institusjoner i 20 delstater. Andelen øker ytterligere når lokale høyskoler inkluderes. Sara Goldrick-Rab, som har ledet studien, sier til Newsweek at studenter fra lavinntektsfamilier rammes hardest av økte kostnader ved høyere utdanning, og at de i gjennomsnitt får dårligere karakterer og har mindre sjanse til å gjennomføre utdanningen.

SVERIGE

Må refundere skolepenger

■ Svensk høyesterett har dømt Mälardalens högskola til å refundere to tredeler av studieavgiften til en amerikansk student, forteller University World News. Begrunnelsen er at utdanningen hun fikk, ikke holdt høy nok kvalitet. Studenten betalte SEK 55 000 per semester for en mastergrad i økonomi, men klaget flere ganger til skolen over kvaliteten på undervisningen. Dommen slår fast at læresteder som krever avgift fra internasjonale studenter, er kontraktmessig forpliktet til å tilby en viss akademisk standard.

FRANKRIKE

Sier opp tidsskrift

■ Etter over et år med forhandlinger har et nasjonalt konsortium som representerer mer enn 250 franske høyere utdanningsinstitusjoner, bestemt at det ikke fornyer abonnementsavtalen med forlaget SpringerNature, skriver The Scientist. Konsortiet ønsket lavere abonnementspriser fordi franske forskere nå betaler mer enn før i forfatteravgifter for publisering med åpen tilgang, men forlagets tilbud medførte en prisøkning. Avtalen utløp 1. april, men som i Tyskland har forlaget opprettholdt tilgangen mens samtalen fortsetter.

FOTO: FLICKR CC/HANS-JOHNSO

KINA

Sikter mot lederposisjon

■ Kinas såkalte «Belt and Road»-initiativ, en enorm investering i internasjonal infrastruktur for transport og handel, kan også føre til at Kina vil dominere det globale markedet for forskning og utdanning, skriver University World News. Dette var tema på en konferanse ved Universitetet i Utrecht nylig. Kinas store og voksende forsknings- og utdanningssystem vil påvirke både regionale partnere og globale konkurrenter, ifølge innledere på konferansen. Økende nasjonalisme i forskningsstormakter som USA og Storbritannia kan forsterke maktforskyvningen.

SPANIA

Opprør mot budsjettkutt

■ Mer enn 277 000 personer har signert på et opprop hvor den spanske regjeringen oppfordres til å «stanse den økende tilsidesettelsen av forskning i Spania» som nasjonale budsjettkutt de siste ti årene har ført til. Tidsskriftet Nature skriver at dette er den største forskningsrelaterte kampanjen i Spanias historie, og forskerne har håp om å bli hørt. Nylig la regjeringen fram et budsjettforslag som vil øke forskningsfinansieringen med 8,3 prosent fra i fjor, dersom det blir vedtatt i parlamentet.

FOTO: ELEKES ANDOR/WIKIMEDIA COMMONS

UNGARN

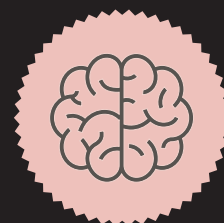
AKADEMIKERE PÅ SVARTELISTE

Det regjeringsvennlige magasinet Figyelo publiserte nylig en liste over «aktivister» som skal være lønnet av den ungarsk-amerikanske investoren George Soros, skriver Deutsche Welle. Listen inneholder mer enn 200 navn, blant dem ansatte ved Central European University i Budapest, som er grunnlagt av Soros. Listen inngår i regjeringens anti-immigrasjonskampanje hvor Soros brukes som symbol på liberale verdier og åpne grenser. European University Association er en av flere akademiske aktører som sterkt har fordømt skremmekampanjen.

ZIMBABWE

Fire nye universitet

■ Regjeringen i Zimbabwe har godkjent opprettelsen av fire nye universitet spredt omkring i landet, rapporterer avisen The Herald. Høyere utdannings- og forskningsminister Amon Murwira sier at departementet ønsker å prioritere naturvitenskap og teknologi, og vil kombinere støtte til flere lærere og undervisningsfasiliteter med bedre tilgang til lærlingplasser og tekniske høyskoler. «Vi ønsker å uteksaminere innovative kandidater som kan skape jobber det ikke finnes navn på i dag», sier han til avisen.

STORBRITANNIA

Sju ble ett

■ Fra 1. april ble Storbritannias sju fagspesifikke forskningsråd slått sammen til ett råd med én administrerende direktør og en solid samlet budsjettøkning. Omorganiseringen skal fostre tverrfaglig og strategisk forskning, samt motvirke negative økonomiske konsekvenser av Brexit, skriver Science. Rådet, med navnet UK Research and Innovation, ledes av Mark Walport, tidligere direktør for Wellcome-stiftelsen og vitenskapsrådgiver for den britiske regjeringen.

■ – Det var som å lande på mars, jeg hadde ikke en datamaskin engang da jeg begynte i Microsoft, sier Anna Kirah.

Etter en lang karriere i næringslivet etterlyser Anna Kirah flere humanister og samfunnsvitere, og kanskje litt mindre positivitet.

Utforskeren

Designantropolog **ANNA KIRAH** i samtale med Bår Stenvik
Foto: Erik Norrud

– For antropologen er *frykten* det som gjør deg god til å lese mennesker og situasjoner, sier Anna Kirah¹.

Som barn reiste hun verden rundt med sine akademikerforeldre, og hun ble stadig plassert i nye asiatiske barnehager der hun hverken kjente språket eller kulturen. Det var en skremmende opplevelse, som hun mistenker at samtidig utstyrte henne med de verktøyene hun senere trengte som antropolog.

– For å dempe frykten må man skaffe seg oversikt over det som skjer rundt en. Skulle jeg få venner i de barnehagene, måtte jeg observere hva som skjedde, både fra mitt eget og fra deres ståsted.

De færreste studenter har opplevd en så fremmedgjørende oppvekst, men man kan si at antropologien har institusjonalisert forvirring og frykt som en del av studiet, gjennom det obligatoriske feltarbeidet, ifølge Kirah².

– Med feltarbeidet har alle antropologer gått gjennom samme overgangsritualet: De blir sendt ut på feltarbeid til Bongo Bongo-land – som min veileder Aksel Sommerfelt brukte å kalle det – og de *vet ikke hva de ikke vet at de trenger å vite for å kunne utføre et godt feltarbeid*. Etter et års kaos kommer de tilbake for å skrive avhandlingen, og da oppdager de hva de egentlig har fått til i løpet av det året. De har vært forvirret og blitt fortrolige med kaos, og har lært seg å skvise essensen ut av noe.

Selv fikk Kirah aldri fullført en doktorgrad, verken i antropologi eller psykologi, som hun også studerte. I stedet havnet hun hos flyselskapet Boeing, der hun hjalp til med å forbedre flyene ut fra hvordan piloter og passasjerer faktisk opplevde dem. Derfra ble hun rekruttert til Microsoft, og i dag jobber hun som frilans designantropolog, blant annet sammen med selskapene Halogen, Visma og Design without Borders.

Jobben hennes består i å komme inn i organisasjonene utenfra, observere virksomhetene deres og hjelpe dem til å se seg selv med nye

øyne – til å «gjøre det kjente ukjent og det ukjente kjent».

– Jeg jobbet blant annet med utformingen av flyplassen på Gardermoen, og der har du ekstremt kompetente folk innen hvert sitt fag, om det er skilting, sikkerhetskontroll eller det å flytte folk fra ett sted til et annet. Oppgaven vår var ikke å finne på nye tjenester, men å få de ansatte til å se det hele fra *passasjerenes* ståsted, ikke flyplassens.

Da holder det ikke å komme inn og skrive en rapport, forklarer hun.

– En dårlig antropolog sier *jeg tar oppgaven*, og skriver en hundre siders rapport. Men min oppgave er ikke å observere og få fram informasjonen. Min oppgave er å få andre til å se hva som skjer, og bruke informasjonen til å skape bedre løsninger.

I undersøkelsene sine ved OSL oppdaget hun at de utenlandske reisende ikke fant toget de skulle på. Men da hun fortalte folkene fra Jernbaneverket om problemet, fikk hun beskjed om at de hadde et tydelig skilt på rett plass, og de kunne ikke gjøre noe mer.

– Så jeg tok dem med meg gjennom tollen og sa *ok, nå er du passasjer, hva ser du?* De fortalte meg at *der er skiltet vårt*, og jeg sa *men kan du se det?*

Problemet var at alt det fine lyset som kommer inn gjennom vinduene på Gardermoen, blendet folk så de ikke så skiltene. Det hjalp ikke at skiltene var på riktig plass.

– Da plutselig skjønnte de, og begynte å tenke og snakke og planlegge. Skiltfargen fungerer i Arlanda, for Arlanda har ikke noe naturlig lys, og den fungerer i København, fordi det er relativt mørkt der. Men på Gardermoen er det så mye lys og luft at man ikke ser det man skal. Det ville ikke hjulpet at jeg skrev en rapport om det, det må erfares.

Kirah vet hva hun snakker om, hun har nemlig vært «den dårlige antropologen» selv. Da hun ble rekruttert fra Boeing til Microsoft, reiste hun ut og studerte hvordan vanlige brukere klarte seg når de installerte programvaren. Det viste seg at kundene var frustrerte og forvirret, og brukte flerfoldige ganger så mange timer som produsenten trodde.

– Jeg hadde akkurat hjulpet Boeing med et fly og var litt cocky, fordi jeg hadde hatt et suksessprosjekt, og så kom jeg til Microsoft med rapporten min og sa *brukergrensesnittet fungerer ikke*. Det første spørsmålet jeg fikk, var *hvordan fant du disse dumme familiene?* Det neste var *hvorfor skal vi lytte til deg, du er bare en jævla antropolog og kan ingenting om teknologi?* Det var det mest ydmykende øyeblikket i livet mitt. Jeg tenkte: Nå Anna, har du – dette kan du ikke skrive – fucka opp.

Hun ler.

– Så hvordan kunne jeg rette på det? Jeg måtte ta utviklerne med meg ut. Når de selv opplever at brukergrensesnittet ikke fungerer, ser de det fra et ståsted, mens jeg ser det fra et annet, og så begynner vi å snakke om løsninger.

– **Så din feil var at du glemte å bruke antropologblikket – å se hvordan dine innspill fortonte seg fra utviklernes side?**

– Nettopp, en sånn rapport kan være utrolig provoserende, fordi jeg

¹ Anna Kirah (født 1960) studerte sosialantropologi ved Universitetet i Oslo og psykologi ved University of Washington. Hun underviser i servicedesign, produktdesign og designantropologi ved Oslomet. En periode var hun rektor og utviklingsdirektør for 180 degrees Academy (nå kjøpt opp av Kolding Business School) i Danmark, og hun har blant annet vært rådgiver i Links (Danmark), har jobbet som senior design- og innovasjonsantropolog i Sopra Steria, vært rådgiver hos Thomas AS, visepresident/partner i CPH Design, seniorarkitekt og senior designantropolog i Microsoft og Research Associate i Boeing.

² Ja, hva er det navnet egentlig? Etternavnet har hun tatt fordi «de kalte meg Kirah da jeg bodde i Japan som barn, det betyr *twinkle*». Og fornavnet? «Folk ble så forvirret av Anne, som ble uttalt ulikt forskjellige steder, mens Anna er enkelt for alle og kan uttales på alle språk.» Med andre ord: I tråd med gode designprinsipper forteller navnet hennes en historie og er utformet med tanke på brukeropplevelsen.

pekte på alle stedene hvor noe ikke fungerte, og jeg sa egentlig til dem at de ikke dugde. Oppgaven min var å hjelpe organisasjonen med å finne løsninger, og det gjør man ikke ved å være ekspert. Ekspertlue må bort. Jeg er mot hele doktorgradsopplegget. Jeg mener vi burde ha flere team-doktorgrader basert på samarbeid, det er helt nødvendig for å ta bort egoet som vokser opp under ekspertlue.

Kirah er opptatt av noe hun kaller *transdisiplinaritet*, og som ikke må forveksles med tverrfaglighet. Hun finner fram penn og papir og tegner to sirkler som så vidt overlapper, og peker på det overlappende feltet.

– Hvis man bare jobber *her*, er det nesten det samme som en *handover*. Jeg gir deg informasjonen, og så sitter du og jobber med den alene. Si at denne sirkelen er en teknolog, og denne er en designer.

Hun tegner en pil fra teknologen mot designeren.

– Men teknologen har fortsatt makten. De jobber først, og så leverer de det til designere, som kan ordne opp i noe, men ikke har myndighet til å si det er *feil retning*, for det har teknologene bestemt. Så kommer økonomene inn og skjærer bort ting, for det er ikke nok penger til å gjøre alt, men deres styrke er kanskje ikke å skjære bort de *riktige* tingene.

Så tegner hun flere sirkler ved siden av hverandre, som alle har piler mot en felles oppgave.

– Her må alle jobbe sammen samtidig om å lage noe nytt, alle må komme med sin kompetanse, og de må komme med en løsning der de alle blir sett som like.

Hun tenker seg om.

– Det beste eksemplet jeg kan komme på, er fra da jeg jobbet i Microsoft, og vi hadde en utfordring i Outlook. Vi satt i et møte sammen med en advokat, en fra forretningssiden og flere teknologer og designere. Alle satt i samme rommet og prøvde lenge å løse samme problemet. Jeg lyttet til alt, og så kom jeg med en idé selv. Advokaten sa straks at *det er en patentbar idé, den må vi få navnet ditt på*. Men jeg nektet, fordi jeg mente at alle hadde eierskap til ideen. Jeg var den første som artikulerte den, men om jeg ikke hadde hørt på de forskjellige ståstedene, ville jeg aldri kommet fram til den. Det fellesskapet, der vi ser ting fra forskjellige ståsteder, er hva jeg kaller transdisiplinær tilnærming.

– Men hvorfor har vi så lite av det, alle snakker jo varmt om tverrfaglighet?

– Og om du ser på stillingsannonseene, ser du at teknologifirmaene ønsker teknologer, du må ha ingeniørbakgrunn for å komme inn. De har en idé om hva de har behov for, og samfunnsvitere og humaniora ligger utenfor. Men vi trenger å forstå konsekvensene av det vi lager, og den kompetansen kommer ikke fra teknologene, men fra samfunnsvitere, historikere og andre som kan se mønstre.

På den andre siden mener hun også at studentene kan ha godt av mer kontakt med næringslivet.

– Hvor er antropologene i praksisplass? 90 prosent av dem skal ende opp et sted!

Hun peker på glassveggene og pultene rundt seg i designbyrået.

– Jeg kjenner så mange antropologer som sitter og selger klær, fordi de ikke kommer inn *her*.

Ved siden av den praktiske jobben sin som designantropolog underviser Kirah også ved Fakultet for teknologi, kunst og design på Oslomet, der hun også brenner for å få studentene mer i kontakt med virkeligheten utenfor universitetet.

– Problemet er at de kan teorien, men de har aldri sett den utført i praksis. Jeg tok med studentene mine til NRK der de fikk delta i et prosjekt, og da fikk de opplevelsen av at «Wow, dette er det jeg kan». Jeg fikk også den globale presidenten for R&D i Tupperware til å holde en masterclass på Oslomet, og det var stappfullt. Jeg har jo en ganske stor bekjentskapskrets, og har muligheten til å få disse folkene inn i klasserommet og gjøre ting levende, men det er ikke lett.

– Hvorfor ikke?

– Den jobben jeg elsker mest, er det jeg gjør for Oslomet. Institutt for estetiske fag tar imot meg og bruker meg hele tida til foredrag, jeg elsker studentene og de vitenskapelig ansatte, det er et fantastisk sted – og jeg kunne godt tenke meg å bare jobbe der resten av livet. Men systemet her

■ Anna Kirah har skrevet den kommende boka *Working on the edge* i samarbeid med en rekke andre «praktiserende antropologer» som er sysselsatt utenfor akademiet.

er slik at selv om instituttet ser verdien min, gjør ikke HR-avdelingen det. De er altfor opptatt av papir i stedet for hva noen kan bidra med. Fordi jeg ikke har en fullført ph.d., må jeg undervise på laveste status, som lektor. I USA kan jeg komme inn på helt annet nivå, men ikke i Norge.

Kirah studerte i sin tid sosialantropologi ved Blindern, og skrev en lærebok om norsk kultur for innflyttere. Der behandlet hun blant annet det norske likhetsidealet, som gir seg uttrykk i en streng køkultur.

– Er det du opplever nå, en slags køkultur i academia?

– Ja – *hvorfor skal jeg få en jobb når jeg ikke har slitt i akademia i alle år. Men jeg har jo slitt og jobbet ræva av meg i privat og offentlig sektor.*

Kirah legger til, som en sann antropolog, at under det hele ligger det norske likhetsidealet, og at det gir både positive og negative utslag – og at USAs system også har sine problemer. Et av hennes arbeidsmotto er: «I en hvilken som helst konflikt eller i et hvilket som helst dilemma har begge sider rett, men bare delvis.»

– Mitt utgangspunkt er at det ikke finnes én ekte sannhet. Jeg *må* tenke sånn for å kunne gjøre jobben min.

– Det er mye snakk om «empati» innen HR og «mentalisering» innen ledelse for tida – å se ting fra andres synsvinkel er visst populært?

– Det er en trend, *verdiledelse* og sånt. En av utfordringene når det gjelder empati, er at man later som det er en *ting*. «Vær så god, nå har du

– Vi trenger å forstå konsekvensene av det vi lager, og den kompetansen kommer ikke fra teknologene.

empati!» Men det er en evne som må *trenes, trenes, trenes*. Psykologer og antropologer er trent i det gjennom studiene.

Kirah mener at prat om empati i organisasjonslivet ofte ender opp som en måte å kontrollere folk på.

– Jeg har vært i bedrifter der de har en «positiv HR-politikk», og man skal være bare *blid og glad*. Da er resultatet at folk blir redde og ikke tør å si hva de mener. For om du faktisk har en mening om at noe er feil, kommer ledelsen og sier: *Du tenker ikke positivt nok*.

– Kanskje det er en feilslutning mellom empati og positive følelser, fordi mange tenker på empati som noe som har med følelser å gjøre. Men å se noe fra ulike posisjoner er også en analytisk øvelse?

– Ja, du trenger ikke å være en kjærlig person, du kan være en drittsekk og samtidig ha evnen til å se ting fra ulike ståsteder – og den evnen er mye viktigere enn empati. Når jeg sitter i et møte i en norsk organisasjon, ser jeg hvor lite folk klarer å se nye mønstre og andre ståsteder. De er

opptatt av sitt. Enten fagområdet sitt eller budskapet de skal komme med selv. Og de klarer ikke å bedrive aktiv lytting.

– Hva er det?

– Kanskje du går hjem til kona i dag og spør «Hvordan har du hatt det i dag?», og hun svarer «fint». Men hvor ofte sier du «Fint? Fortell meg mer om det»? Det vi ofte gjør, er at vi antar at vi vet hva «fint» betyr. Og mange av våre beslutninger kommer fra antakelser, i stedet for at vi faktisk har sjekka om vi forsto ting riktig. Derfor er det viktig å lære folk å stille spørsmål i stedet for bare å reagere. Hvis noen sier til deg at de liker Sylvi Listhaug, er kanskje den første reaksjonen din å si «Faen, hvordan kan du like henne?» i stedet for «Å, fortell meg mer, hvorfor tror du hun har bidratt med noe positivt?». Få ut all informasjonen før du kommer med en mening selv. Noen snakker om dette som empati, men jeg mener det er langt viktigere å ha en kontrollert forståelse av at *alt jeg tenker oppe i hodet mitt, ikke nødvendigvis er riktig*. ■

Vegen til framifrå forskning

Alle vil ha best mogleg forskning for pengane, men der stoggar semja. Forskarane ved R-QUEST vil finne ut kva god forskingskvalitet eigentleg er.

✦ TEKST: KJERSTIN GJENGEDAL | FOTO: ERIK NORRUD

↑ Frå NIFU-kontora vil Siri Brorstad Borlaug og Liv Langfeldt få oversikt over vegane som knyter politiske tiltak og god forskning saman.

FORSKARAR: Liv Langfeldt (t. v.), Siri Brorstad Borlaug og kollegaer ved forskingssenteret R-QUEST ved NIFU, saman med partnerinstitusjonar i fem land.

PROSJEKT: å studere kva som kjenneteiknar god forskingskvalitet, og kva vilkår som medverkar til god kvalitet.

METODE: spørjeundersøkingar, observasjon, intervju og bibliometri

UUNNVERLEG VERKTØY: internett

– Så det er slik det kjennest å vere informant, seier Siri Brorstad Borlaug, forskar ved NIFU (Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning).

Ifølgje henne sjølv har ho knapt gjort anna i tida si ved NIFU enn å spørje forskarar om kva dei gjer. No sit ho på andre sida av bordet og må sjølv svare på spørsmål om forskinga si.

Ei liknande dobbeltheit kjenneteiknar på sett og vis heile aktiviteten i forskingssenteret R-QUEST (Centre for Research Quality and Policy Impact Studies). Senteret har til føremål å få tak på det notorisk unnnvikande omgrepet «forskingskvalitet», for dermed å medverke til å utvikle forskingspolitikken. Det kom i stand i 2016 under Forskringsråd-satsinga FORINNPOL (Forsking for forskings- og innovasjonspolitik), og gjev forskarane stabil finansiering over ein periode på åtte år – uvande rammevilkår for NIFU-forskarar som er vande med å måtte leve på forskingsoppdrag i løpet av veker eller månader.

– No er vi sjølve ein del av dei forskingspolitiske verkemidla som vi skal studere, seier senterleiar Liv Langfeldt.

Alle snakkar om kvalitet, men ...

Kvalitet er blitt eit omgrep som går att i ulike variantar i alle slags forskingspolitiske dokument. Til dømes er det eit mål i regjeringas langtidsplan for forskning at Noreg skal utvikle fleire verdsleiarande forskingsmiljø. Men kva god forskingskvalitet eigentleg er, blir ikkje nødvendigvis klarare av at alle snakkar om det.

– Faktum er at vi eigentleg ikkje veit så mykje om korleis verkemidla som skal skape god forskingskvalitet, fungerer. Og vi veit ikkje kva mekanismar dei verkar gjennom, seier Langfeldt.

Ikkje slik å forstå at forskarar ikkje har klare meiningar om kva som er god forskning. Men meiningane er baserte på egne erfaringar og gjeld spesielle situasjonar.

– Det er interessant å sjå på dei prosessane der kvalitet blir definert. Det skjer som oftast gjennom ulike former for fagfellevurderingar, men slike vurderingar skjer alltid i ein gitt kontekst og med eit gitt føremål, seier Langfeldt.

Mangetydig omgrep

Forskarar sine oppfatningar av kva som er god forskning, varierer både med fagfelt og med kontekst, til dømes om forskinga blir vurdert med tanke på publisering, med tanke på tilsetjing i ei stilling, eller med tanke på søknad om midlar til eit prosjekt.

Dessutan er fagfellar ofte usamde også når dei deler målsetting. Alle forskarar kjenner historier om korleis same artikkelen kan få vilt ulike tilbakemeldingar i fagfellevurderinga.

– No i det siste har debatten om Statistisk sentralbyrå vist korleis kvalitetsomgrepet slett ikkje er eintydig. Der kom det fram at kvalitet både kunne dreie seg om publisering i velrenommerte internasjonale tidsskrift og om samfunnsnytte. Vi såg korleis ulike forståingar av omgrepet, som vanlegvis ikkje kjem til uttrykk, vart tydelege, seier Borlaug.

I R-QUEST vil dei altså studere dette meiningsmangfaldet nærare, og også sjå på om og korleis meiningane endrar seg med forskingspolitikken. Kvalitetsomgrepet har i seg nokre aspekt som dei fleste er samde om: God forskning er original, ho er solid utført, og ho er relevant for nokon – anten for forskarsamfunnet ved at faget blir drive framover, eller for samfunnet, eller begge.

– Men i diskusjonar om forskingskvalitet kjem det ofte ikkje fram korleis ein vektlegg dei ulike aspekta, og av og til står dei også i motsetnad til kvarandre, seier Borlaug.

To forteljingar

Når det gjeld korleis forskingspolitikken påverkar kvaliteten, har R-QUEST-forskarane identifisert to grunnforteljingar som er utbreidde hos

forskarane dei møter. Den eine forteljinga går ut på at forskingspolitikken i stor grad styrer innhaldet i forskinga. Krav i prosjektutlysingar og trendar hos tidsskriftredaksjonane gjer at forskarar berre kan drive med det som gjev pengar i kassa, og doktorgrad- og postdoktorprosjekt må vere avgrensa til det som er interessant for tidsskrifta.

Den andre forteljinga seier det motsette: at forskarar blir flinke til å tilpasse ordlyden i prosjektsøknadane sine etter utlysinga, og dei rapporterer på det dei er forventa å rapportere på, men bakom all iscenesettinga forskar dei stødig vidare på det dei er interesserte i, uavhengig av endringar i dei politiske verkemidla.

– Begge desse forteljingane høyrer vi heile tida, men det er anekdotisk, og ein har lite systematisk forskning på det. Der kjem R-QUEST inn, seier Borlaug.

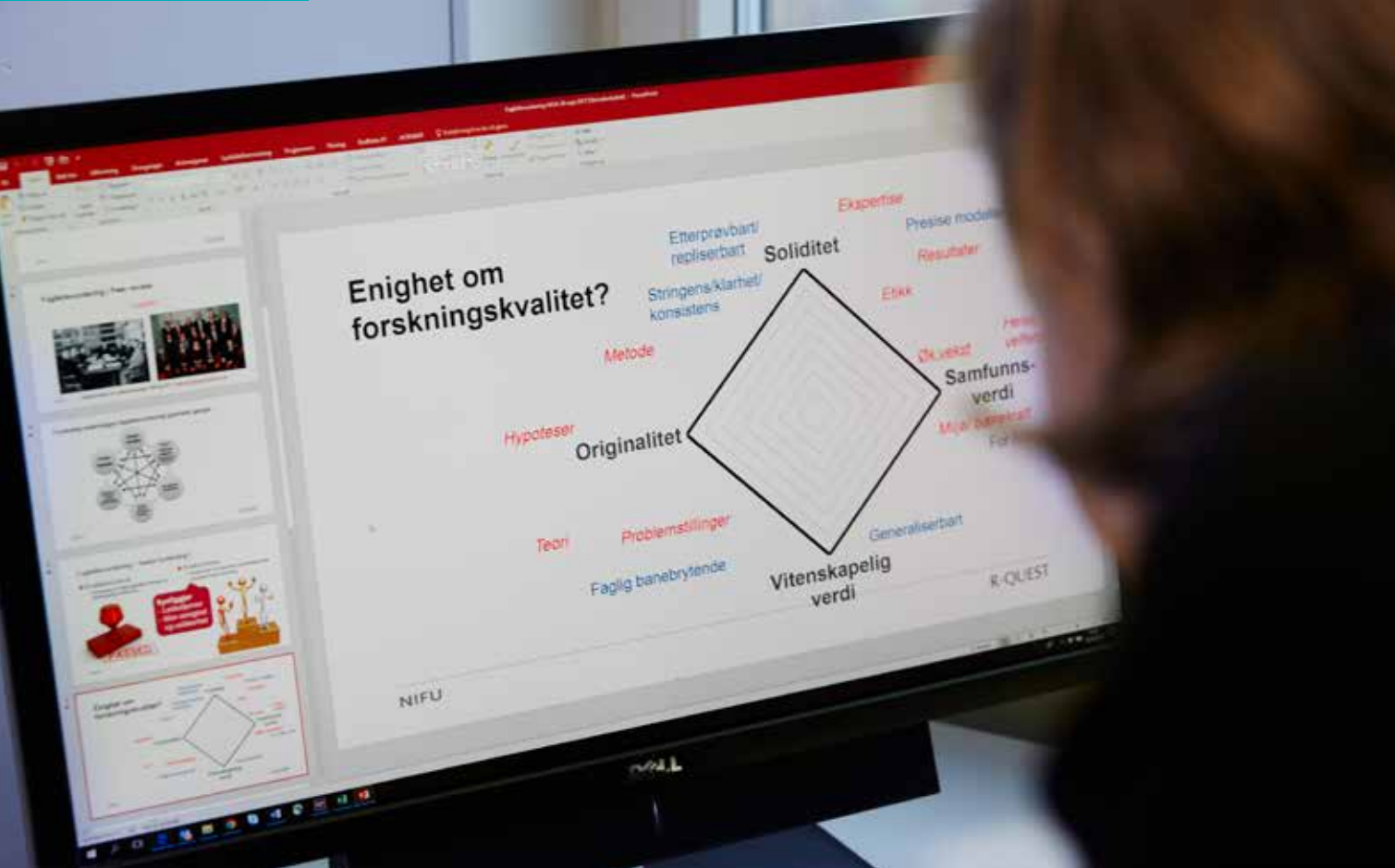
Tek etter andre land

Både problemstillingane og senteret er internasjonalt: NIFU er koordinator, men har knytt til seg partnerinstitusjonar i Sverige, Danmark, Nederland og Storbritannia, alle land som Noreg gjerne finn det naturleg å samanlikne seg med i forskingsspørsmål.

– Danmark og Sverige er interessante fordi dei har litt større mangfald av forskingspolitiske verkemiddel, og fordi Noreg ofte følgjer etter dei. Ordninga med Senter for framifrå forskning henta vi frå Danmark, som innførte det på nittitalet. Og Nederland er veldig i front på å utvikle nye verkemiddel. Dei har lenge hatt ei ordning med individuelle forskarstipend, som dei meiner har tent som modell for ERC-stipenda til EU. Storbritannia blir ofte brukt som døme på

– No er vi sjølve ein del av dei forskingspolitiske verkemidla som vi skal studere.

LIV LANGFELDT

eit land som har trekt dette med resultatbasert finansiering lenger enn andre, gjennom sitt nasjonale Research Excellence Framework. Så vi er glade for å ha desse landa med på laget, seier Langfeldt.

Ein viktig del av prosjektet er å sjå på forskarane og institusjonane sine eigne roller. Korleis reagerer dei på politiske styringssignalar, og korleis forhandlar dei fram kriterium for kvalitet seg imellom? Korleis er samspelet mellom rekrutteringspraksisar, institusjonelle prioriteringar og nasjonale verkemiddel?

– Og kva rolle spelar miljøet du har rundt deg? Kan ein kjøpe god forskning ved å rekruttere internasjonale toppforskarar, plassere dei kor som helst og ta for gitt at dei vil halde fram med å produsere toppforskning? speulerer Borlaug.

Samspelet er viktig

– Dei som skal utarbeide forskingspolitikken, har openbert behov for å vite kva god forskning er, slik at dei veit om dei får noko att for pengane dei brukar på dei ulike verkemidla. Men for forskarane sjølve er ikkje det å definere god kvalitet nødvendigvis like viktig. Forskingsmiljøa kan ha andre målsettingar, slik som å utvikle fagområdet – og då er det ikkje gitt på førehand kva som er den beste forskinga. Difor er det utruleg viktig å studere samspelet mellom forskinga og forskingspolitikken, og konsekvensane av ulike forskingspolitiske tiltak, seier Langfeldt.

Sidan forskinga ved senteret enno er i ein tidleg fase, har dei førebels fleire spørsmål enn

↑ Nokre aspekt ved forskningskvalitet er dei fleste samde om, men vektlegginga av dei og korleis dei blir målte, varierer.

← – Då vi laga spørjeundersøkinga, oppdaga vi at det å sortere forskarar etter fagfelt heller ikkje er noka enkel oppgåve, seier Liv Langfeldt.

svar. Dei har kartlagt tidlegare forskning på feltet og laga ei spørjeundersøking som er send ut til forskarar innanfor tre ulike fagfelt – samfunnsøkonomi, fysikk og kardiologi – i dei fem landa partnerane i senteret held til.

Forskarane er mellom anna blitt bedne om å svare på kva som kjenneteiknar det dei meiner er den beste forskinga og forskargruppa på feltet deira, og kven dei tykkjer er best kvalifiserte til å vurdere forskinga dei gjer. No er svara i ferd med å strøyme inn, og på bakgrunn av dei skal dei ulike case-studia planleggjast. I tillegg til å studere forskarane gjennom intervju og observasjon, skal dei også kople på bibliometriske data.

– Dersom nokon til dømes fortel oss at siteringar er eit godt og viktig mål på kvalitet, så er det jo interessant å vite korleis siteringsmønste-

ret på feltet er, og i kva grad dei sjølve blir mykje siterte, illustrerer Langfeldt.

Må hugse forskjellane

Og midt oppi alt anna gjeld det å ikkje la eigne førestillingar om kva som er god forskning, leggje føringar for spørsmåla. Difor har dei valt å studere fagfelt som ligg eit stykke unna den faglege bakgrunnen til forskarane ved senteret.

– Det er veldig viktig å minne oss sjølve på at forskning skjer med heilt ulike utgangspunkt og metodar i ulike fag, og at våre eigne erfaringar som forskarar har avgrensa relevans når vi skal forstå andre sin forskingskvardag, seier Langfeldt. ■

Vinn Forskerforbundets reiseforsikring ut året!

Stadig flere velger Forskerforbundets reiseforsikring

- Fordi den er en av markedets beste
- Fordi den har veldig lav pris
- Fordi du har Forskerforbundets forsikringskontor i ryggen den dagen du trenger det

Nå trekker vi tre heldige vinnere av gratis reiseforsikring ut året.
Kjøp reiseforsikring før 25. mai, så er du med i trekningen!

Årspris

– hvis du ikke skulle være så heldig å vinne!

Familie kr 1 582

En person kr 1 231

Bestill med mobilen:

eller ring oss!

DAGSREVVEN

- a) Kva år tok NRK i bruk namnet Dagsrevyen for første gong? (Margin: 2 år)
- b) Kven vart tilsett som sommarvikar i 1968, og vart – minus to års permisjon – verande i Dagsrevyen heilt til han gjekk av med pensjon i 2010?

- c) Kven var sjef for Dagsrevyen i åra 2001–2004, men er truleg best kjend som utanrikskorrespondent frå London og Washington?
- d) Kva år vart Dagsrevyen utvida frå 30 til 45 minutt, også på kvardagar? (Margin: 1 år)
- e) Kva var bakgrunnsfargen på plakaten som dukka hyppig opp under Dagsrevyen dei første åra – «Vi beklager teknisk feil»?

SVENSKA AKADEMIE

- a) Kva er Svenska Akademien også kjend som – eit tilnamn som har med talet på medlemmer å gjere?

- b) Kven gjekk nyleg av som akademiets permanente sekretær, som kvart år blant anna har ansvaret for å kunngjere nobelprisvinnaren i litteratur?
- c) Kva hundreår vart Svenska Akademien stifta?
- d) Akademiet er i djup krise no, men alt i 1989 slutta to medlemmer å møte opp i kjølvatnet av Salman Rushdie-saka. Den eine fekk seinare Nordisk Råds litteraturpris for romanen *Händelser vid vatten* – kva er namnet?
- e) Kva er hovudoppgåva til Svenska Akademien, forutan å dele ut prisar?

FRÅ AKADEMIA

- a) Kva for land var det statsråd Iselin Nybø besøkte i april, saman med eit følgje på heile 220 akademikarar?
- b) Den einaste journalisten som var med på reisa, var Tore Oks-holen. Kor er han redaktør?
- c) Ved kva for høgskeule er sittande rektor Ole Gustavsen ein av åtte søkarar når rektorstillinga no er utlyst for fire nye år?
- d) Kva heiter denne kjende feministen og professoren i litteraturvitskap ved Södertörns Högskola i Sverige?

- e) Kva er føremålet med Forskningsrådets Balanse-program, som skal dele ut ca. 130 millionar kroner i prosjektstøtte frå oppstarten i 2013 og fram til 2022?

MAFIA

- a) I kva for by har mafiaen kjend som Camorra, hovudkvarteret sitt?
- b) Kva heiter det nesten fire timar lange mafia-eposet frå 1984 som er regissert av Sergio Leone, med blant andre Robert De Niro og James Woods i rollene?

- c) I kva for land gjekk statsministeren og innanriksministeren av i mars etter drapet på ein journalist og kjærasten hans – der journalisten skreiv om korrupsjon knytt til samarbeid med italiensk mafia?
- d) Kva heitte leiaren for det colombianske Medellín-kartet som vart drepen i ei skotveksling med politiet i 1993?
- e) I kva for italiensk by heiter flyplas-sen Aeroporto Falcone e Borsellino, oppkalla etter to dommarar som vart likviderte av Cosa Nostra-mafiaen i 1992?

SVAR:

- a) 1958
b) Einar Lunde
c) Annette Groth
d) 2010
e) Blå

- a) De aderton («dei atten»)
b) Sara Danius
c) 1700-talet (1786)
d) Kerstin Ekman
e) Å gi ut ordbøker og ordlister

- a) Kina
b) Universitetsavisen ved NTNU
c) Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo (AHO)
d) Ebba Witt-Brattström
e) Å oppnå betre kjønnsbalanse i faglege toppstillingar og forskingsleiing

- a) Napoli
b) Once Upon a Time in America (eller Ondt blod i Amerika)
c) Slovakia
d) Pablo Escobar
e) Palermo

Forskerforum – brot eller kontinuitet?

For 50 år siden

Den raske utvikling som finner sted i dagens samfunn krever en stadig fornyelse av kunnskaper.

Konferansen drøftet på denne bakgrunn det økende behov for etterutdanning av akademikere.

(...) Når grunnutdanningen og etterutdanningen utgjør en enhet, må universitetene og høyskolene organiseres med sikte på denne sammenheng. De yrkesaktive akademikere må derfor gjennom sine organisasjoner bli representert i universitetenes og høyskolenes styringsorganer.

Rapport fra Nordisk akademikerråds konferanse i nr. 2, årgang 1 av Ting, forløperen til Forskerforum.

For 25 år siden

Selv om studenttallet er økt fra godt under 100.000 til over 150.000, er det flere og flere som blir avvist.

Dette er en uverdlig, uøkonomisk og urasjonell situasjon som ikke kan fortsette, dersom vi fortsatt vil hevde at fremtiden ligger i at så mange som mulig tar høyere utdanning.

Redaktør Martin Svendsen argumenterer for at alle med studiekompetanse og rimelige muligheter til å gjennomføre studier, bør få studieplass. Forskerforum nr. 3/1993.

For 10 år siden

Dropp den daglege dusjen. Personleg hygiene tar tid, og er ikkje ein viktig professoral kvalitet. Kjøp ein sterk deodorant. Du kjem ikkje til å ha mykje kontakt med andre menneske i kvardagen i alle høve.

Ett av flere gode råd fra Øyvind Vågenes til studenter med håp om å bli professor tidlig i livet. Forskerforum nr. 5/2008

FOTO: UiT

ERLEND KIRKENG JØRGENSEN

Medlemsnummer: 40283731

STILLING: stipendiat ved Institutt for arkeologi ved UiT

UTDANNING: bachelor i arkeologi, bachelor i sosiologi og master i arkeologi

KARRIEREMÅL: å kunne leve av arkeologien etter stipendperioden

Ville vært geitebonde

– Hva jobber du med akkurat nå?

– Et ph.d.-prosjekt om humanøkologi i nordnorsk steinalder. Jeg studerer befolkningsendringer og teknologiske tilpasninger som respons på klimaendringer og økologisk variasjon gjennom 10 000 år.

– Hvor tenker du best?

– Når jeg får god balanse mellom kontoret og fjellturen.

– Hva er den viktigste boken i ditt akademiske liv?

– *Formation Processes of the Archaeological Record* av Michael Brian Schiffer. Den var en øyeåpner og en elegant demonstrasjon av hvordan slutninger gjøres fra arkeologiens mangefasetterte datamateriale for å få best mulig informasjon, og hvordan man kan kontrollere for sentrale feilkilder.

– Hva skal til for å bli en god forsker i ditt fag?

– Det er mye vi ikke kan vite i arkeologien, så jeg tror det er viktig å

stille de riktige og relevante spørsmålene. Formidlingsevne og faglig engasjement er også positive egenskaper.

– Hva er tabu i ditt arbeid?

– Det er ingen direkte tabu, men det er store interessekonflikter i nordområdene angående urfolksrett. Arkeologiske resultater og materiale kan tidvis misbrukes og mistolkes i spørsmål om «hvem kom først» og om etnisitet.

– Hva karakteriserer kontorplansen din?

– Her er veggene fulle av oppklisstra grafer, skrivebordet er tildekt av artikler og gamle rapporter, og bak PC-skjermene stirrer jeg på en svart plakett av en mammut.

– Om du kunne ha tilbragt et år ved en annen institusjon hvor som helst i verden, hvilken ville du ha valgt?

– Jeg skal til Seattle på forskningsopphold til høsten, til et tverrfaglig

senter for kvartærforskning. Det blir spennende.

– Om du måtte ha valgt et annet fagfelt, hva ville du ha falt ned på?

– Av akademiske felt må det bli geologi fordi det er lite reell kunnskap om verden bakt inn i arkeologien. Utenfor academia må det bli noe som innebærer mer tid uten dørs, for eksempel geitebonde.

– Hvilket tiltak ville du ha gjennomført om du var forsknings- og høyere utdanningsminister?

– Jeg ville ha endret ansettelseskulturen i arkeologi – fra korte kontrakter til flere faste stillinger.

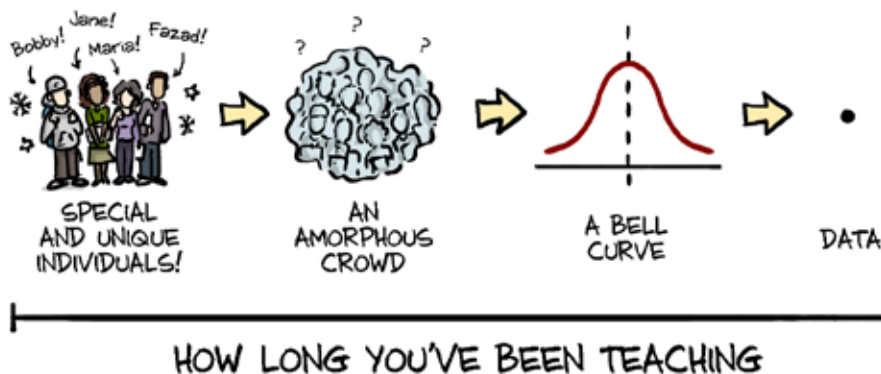
– Hva vil du lese mer om i Forskerforum?

– Jeg er godt fornøyd med dagens tilstand. Forskerforum er et av få magasiner som jeg faktisk setter meg ned for å lese.

♦ AV LIV RØNNAUG LILLEÅSEN

PhD Comics

HOW YOU SEE YOUR STUDENTS:

Tidsriktig. Bortreist.

Få, men viktige innsikter om internasjonalt leiarskap.

Det er ei tidsriktig bok dette. Lettfatteleg, utan å vere infantil. Passe eggande og innsiktsfull, utan for store krav til gjennomsnittslasaren. Ho handlar om ei av vår tids store sekulære religionar: «Leiarskap». Det er ingen monoteistisk religion, øvsteprestane er mange og nesten overalt med bøkene sine og seminara som disiplane deira «fasiliterer», dei best eigna av dei på akkurat passe kontrært, sjølvrefleksivt vis.

Forfattaren er Jan Kjetil Arnulf, professor og tidlegare BI-dekan i Kina. Han skildrar skapinga av leiarskap som fenomen, det kom til Noreg for 60 år sidan, i dag finn vi det over heile kloden. Og global leiarskap, som handlar om å fremje ein kultur kalla leiarskap på tvers av tid og stad, i møte med andre, meir stadbunde kulturar, er som ei risikabel oppdagsreise.

Det retoriske grepet i boka byggjer på grunnelement vi kjenner frå leiarskapsføredraget med inspirerende siktemål. Drivstoffet er småforteljningane, anekdotane. Dei er spreidde utover i boka, som historier om suksessrike føretak, eller samtaler på den fiktive Expat Café – dei utstasjonerte sin kafé. Målet er pengar, å auke produktivitet og inntekter. Så er boka stort sett fri for bullshit, med nøkternt-instrumentelle formuleringar: «*‘Motivasjon’ er navnet på et problem hos en person som har ansatt medarbeidere og lurer på hva han får igjen for det.*»

Så er boka stort sett fri for bullshit, med nøkternt-instrumentelle formuleringar.

Forskningsgrunnlaget er eklektisk, her forankra i det som vert omtala som kompleksitetsteori. Det høyres komplekst ut, men er enkelt sagt korleis system av ulike typar aktørar med ulike typar strategiar utviklar seg i samspel under ulike vilkår. Dette abstraksjonsnivået er typisk for boka. Generelt verkar leiarskapsteori, som delar av sosiologien og statsvitskapen, å vere eit relativt omgrepstungt felt, der ein kan skaffe seg ein framifrå posisjon gjennom å mynte ut nye omgrep. No er det tydelegvis ikkje lenger endringsleiarskap som er honnørordet, men – fordi endring har blitt hovudregelen – stabilitetsleiarskap.

Boka gjev oss få, enkle, men viktige innsikter. Det er ifølgje Arnulf det beste vi kan håpe på. Sjølv hadde eg ei spesiell assosiativ glede av skiljet mellom leiarliknande personar og personar som

utøver leiarskap: Leiarliknande personar ter seg som leiarar (dei er «framoverlente», snakkar i «dynamiske», gjerne generelle vendingar, kler seg pent, og fyller leiarfunksjonar – som møteleiing og taler og slikt). Her utgjer narsissistane ei sær-eigen rekrutteringsfare. Dei vert tiltrekte av leiarstillingar, og det sterke behovet dei har for å verke vellukka og viktige, gjer at dei ofte vert tiltrudd å vere det. Leiarliknande framferd er vanskeleg å avsløre når det er vrient å vurdere resultat til

organisasjonen (som ofte er tilfelle i offentleg sektor) og dei positive og negative bidraga frå leiarane. Då kan iscenesetjinga av leiarskap, det å opparbeide seg eit (ugrunna) offentleg omdømme som vellukka leiar, vere ein kraftfull strategi. Slik blir også marknadsmakta til kommunikasjonsbransjen styrkt.

Den primære målgruppa for denne boka er truleg studentar, og føretak og personar som er stasjonerte i utlandet. Dei vil finne innsikter i utstasjonering som leiarskaps- og familieproblem, ramma inn i sveipande skildringar som strekker seg frå slaveri og migrantarbeid, til spørsmålet om leiarskap er ein trua kultur i møtet med tendrar som megabyar, digitale valutaer og kunstig intelligens. Det breie sveipet kan auke underhaldningsverdien, men svekker den målretta informasjonsverdien.

Kva så med heimlege lesarar som har høgare utdanning og forskning som sitt levebrød, og vi som har leiarposisjonar der? Tja. I ei tid der internasjonalisering er mantraet, kan det vere grunn til å lytte til og lære av ein som Arnulf. Og nettopp døma hans frå Kina, som drøftinga av leiarkommunikasjon i møtet med lågkontekstspråk (som kinesisk) og høgkontekstspråk (som dei indoeuropeiske), er blant dei meir interessante.

Og boka skapar altså assosiasjonar og spørsmål. Sjølv sit eg og lurer på kvifor ikkje patron-klient-modellen har fått ein plass i boka. Dette er ein leiarstruktur der toppleiarar og dei nedover i kjeda kontrollerer ressursane dei underordna får, utan å møte vesentlege korrigerande maktfordelingsmekanismer (som ytringsfridom, fagrørsle og meritokrati). Denne autoritære strukturen går hand i hanske med korrupsjonen til norske føretak i utlandet, men kan også skape korrumpende mekanismar som fort kan verte ein normal del av organisasjonslivet i vårt eige land. Narsissistisk patron-klient-leiarskap, kunne det være eit nytt omgrep?

Eller kanskje ikkje. Eg har stor tru på nymånen, sa Olav H. Hauge. Men det er vel den gamle.

AV ODDGEIR OSLAND

Fra inadekvate eksplikasjoner til gode klargjøringer

En bok som spriker fra forvanskede selvfølgeligheter til opplysende case-studies.

CHRISTENSEN, EIKELAND, HELLENE-HALVORSEN OG LINDBOE (red.)

Vitenskapelighet og kunnskapsforståelse i profesjonene.

Universitetsforlaget

336 sider

Veil. pris: kr 449

Denne antologien, et norsk-dansk samarbeid mellom storbyuniversitetene i København og Oslo, diskuterer spørsmålet «Hva slags vitenskapelighet trenger profesjonsutøvere?» Antologiens 15 kapitler handler om de pedagogiske profesjoner – f.eks. i barnehagen, yrkesfagene og høgere lærerutdanningsinstitusjoner – og definerer dermed også målgruppen for boken. Her er det overføringsverdi til andre profesjoner (medisin, psykologi), men det er nok de med en interesse for fagligfilosofiske spørsmål rundt pedagogikk som har mest å hente. Kjernen i spørsmålet over er forskjellen mellom vitenskap og vitenskapelighet, der det siste mer er å forstå som en informert holdning og styrt praksis. Det gjennomgående svaret er at profesjonene trenger praksisnære re-

Boken fremstår som et produkt styrt av kommersielle interesser.

fleksjoner over sitt virke, og at det er viktig å knytte tettere bånd mellom utøvere og forskere i feltet. I praksis (sic) betyr dette at mange av bidragene i boken utgjøres av selvreleksiv forskning på egen virksomhet, utopiske (i betydningen «hva ville vært best») forslag til en vitenskapelig fundert forståelse av dannelses, dyd og kreativitet,

og behovet for et utvidet og dynamisk fagfellesskap både på tvers av faggrenser og mellom forskere og praktikere. Underliggende i hele antologien er det også en legitimering av lavere krav til vitenskapelig stringens (forstått som et naturvitenskapelig ideal), men et desto større fokus på gjennom-siktighet, etikk og erfaring (forstått som et humanvitenskapelig ideal). Antologien stiller seg dermed midt i debatten om nødvendigheten av forskjellige vitenskapelige holdninger til forskjellige disipliner og kunnskapsobjekter, der de mest interessante bidragene kanskje er de som reflekterer rundt utdanning av lærere.

Bokens første kapitler diskuterer vitenskapsfilosofiske problemer om forholdet mellom teori, empiri og praksis, og skal gi et fundament for de overordnede føringene i boken for øvrig. Men her kommer boken skjevt ut: I et svært forvansket språk diskuteres selvfølgeligheter på en måte som gjør at jeg får følelsen av at språket i seg selv er brukt for å gi et skinn av høyt refleksjonsnivå: «For raskt å kunne gjøre det som er nødvendig eksplisitt i handling, må derfor mest mulig være analytisk og teoretisk tilgjengelig og eksplisert på forhånd eller samtidig, og man må forstå den konkrete situasjonen mest mulig adekvat. [...] Hvis vi mangler adekvate begreper og ord, vil det som *kan ekspliseres* på stedet i handling være utilstrekkelig og inadekvat.» Med respekt å melde står den kompliserte oppbygningen av setningen her i veien for et ganske enkelt budskap: Vær forberedt. Andre steder virker teksten helt ugjennomtrenkelig: «Dialektikken eller dialogen er et ontologisk uomgjengelig eksistensial og bærer av etiske og gnoseologiske standarder.» Det er også et problem når hermeneutiske sirkler forveksles med rene tautologier: «vitenskapelige prosedyrer [vil] kunne få praktisk verdi [...] gjennom praktisk bruk av prosedyrer.» Best er boken hvis man leser den baklengs – og fokuserer nettopp på de tekstene som er praksisnære, som diskuterer konkrete handlingsrom og handlingsforslag informert av et begjær for vitenskapelighet – som overordnet vil si: informert og reflektert selvinnsikt i eget virke. Det er jo en «take home message» flere av oss kan legge seg på minne.

AV KJETIL VIKENE

Motiverende selvinnsikt

En praktisk og bevisstgjørende bok om selvledelse, pakket inn i oppdatert teori og empiri.

LARS GLASØ OG
GEIR THOMPSON (red.)
*Selvledelse: Teori,
forskning og praksis*
Gyldendal Akademisk
172 sider
Veil. pris: kr 399

Hvilke ledelsesformer som fenger, går i bølger. En av vår tids favoritter er *selvledelse*. En prøvende smak på ordet gir unektelig et hint av *selfies*, «hjemmekontor» og tidkrevende app-er som frister med effektivitet og grønne skoger. Men etter å ha lest boken, som professor i organisasjonspsykologi, Lars Glasø og Geir Thompson, som har en doktorgrad i ledelse, er redaktører for, forstår jeg at selvledelse verken er noe splitter nytt, eller en overfladisk vidunderkur. Heldigvis.

Selvledelse ble betegnelsen på «et sett med atferdsstrategier og kognitive strategier for å påvirke seg selv» allerede i 1992. Boken redegjør grundig for disse strategiene, men først byr den på to kapitler som gir dem rammer.

Den første rammen kommer fra sosialantropolog Thomas Hylland Eriksen i et nydelig kapittel, helt i hans skriveånd. Her males tiden ut i brede, men taktile penselstrøk. Det nye årtusenet begynte allerede i 1991, skriver han, med internett og mobiler, med globalisering, tidsklemmer og masseturisme, og ganske raskt var det *oppmerksomhet* som ble et knapphetsgode. Det neste kapittelet griper stafettspinnen fint, og drøfter hva vi mennesker gjør med oppmerksomheten. Gir vi den til barna våre, lærebøkene, fysisk fostring eller til jobben – og er vi fornøyd med den fordelingen? Slik bereder de grunn for

det tredje kapittelet, som nettopp er gjennomgangen av strategiene i selvledelse.

Strategiene i selvledelse viser seg svært relevante for måten dagens arbeidsliv er organisert på, der mange av oss har betydelig innflytelse på vår egen arbeidsdag. Å mestre en slik situasjon fordrer selvstendighet og godt redskap. Strategiene er verktøy som angår vår atferd, vår tenkning og hvordan vi motiverer oss selv. Det kan for eksempel være systematisk selvobservasjon av tidsbruk og egne arbeidsmetoder, formulering av selvvalgte, målbare mål, visualisering av positive resultater og positivt selvsnakk. Det kan også handle om å bli seg bevisst sine egne, dysfunksjonelle tankemønstre, og om å trene seg opp i å gi seg selv ulike former for belønning og tro på egen mestrings.

Det påfølgende kapittelet handler om hvordan ledere kan hjelpe arbeidstakere til selvledelse, de som kan kalle seg «superledere». Det høres kanskje enkelt ut, men her dreier det seg om rimelig hardt og tidkrevende arbeid. Spørsmålet er om arbeidet funker?

Selvledelse er verken noe splitter nytt, eller en overfladisk vidunderkur. Heldigvis.

Det femte kapittelet forsøker å vise og demonstrere at det i mange tilfeller har vist seg fruktbart, men at det ikke er «gitt at selvledelse er effektivt for alle og under alle arbeidsbetingelser». Det er en fin nyansering å ta med seg inn i de to siste kapitlene, som gir enda flere beskrivelser av konkrete øvelser i selvledelse, både i lederutvikling og i egen arbeidshverdag.

Boken er tenkt for studenter, lederprogrammer og rådgivere/ledelseskonsulenter, men jeg tror den også vil være til nytte og inspirasjon for akademikere, forskere og andre som driver med selvstendige arbeider. I kraft av å være lærebok kan den tidvis bli litt teknisk, men rådene, øvelsene og verktøyene den tilbyr, sammen med redegjørelsene for teorier og empirisk forskning, kan gi verdifull innsikt på landets hjemmekontor.

AV RAGNHILD FJELLRO

NYE BØKER AV FORSKERE

AKSEL TJORA
Hva er fellesskap
Universitetsforlaget
150 sider
Veil. pris: kr 199

I denne boka analyseres fellesskap fra ulike betraktninger som samhold, integrasjon, interaksjon, identifikasjon, kommunikasjon, arbeid og fysisk nærvær. Forfatteren tar opp aktuelle spørsmål knyttet til integrering og utenforskap, og antyder at en mer nyansert forståelse av fellesskap kan bidra til å skape bedre samfunn for flere. Aksel Tjora er professor i sosiologi ved NTNU.

RUNE ELVIK
The Value of Life – The Rise and Fall of a Scientific Research Programme
Cambridge Scholars Publishing
363 sider
Veil. pris: £ 64.99

Boken baserer seg på forskning og teori om den økonomiske verdien av å redde liv. Elvik tar for seg filosofen Imre Lakatos' teori om vitenskapelige forskningsprogrammer, som forklarer hvordan en forskningstradisjon kan fortsette å leve til tross for uforholdsmessige resultater, og resultater som tilsynelatende strider mot forskningens teorigrunnlag. Rune Elvik er forsker ved Transportøkonomisk institutt. Boken er basert på hans fjerde doktorgrad.

ANNE SVERDRUP-THYGESON
Insektenes planet
J.M. Stenersens forlag
225 sider
Veil. pris: kr 399

Det er boken om «de rare, nyttige og fascinerende småkrypene vi ikke kan leve uten». De er overalt – fra seks tusen meters høyde til de dypeste grotter. I skogen, i døpefonter og i datamaskiner. Etter mange års forskning på insekter forteller forfatteren om insektenes betydning og hva som er så fascinerende med dem. Anne Sverdrup-Thygeson er professor ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Spenningsfylte innovasjonsprosjekter

Forskere som er skyggesøkere og sniker unna kritiske analyser fra den offentlige debatten. Disse problemene med innovasjonsprosjekter i offentlig sektor må vi diskutere, skriver innsenderne.

Forskningsrådet lanserte i januar sin strategi for innovasjon i offentlig sektor. I kjølvannet av dette ønsker vi å rette søkelyset mot Forskningsrådets prosjekttipe «innovasjonsprosjekt i offentlig sektor» og noen dilemmaer vi selv har erfart med denne prosjektformen. Utfordringene er knyttet til Forskningsrådets virkemidler for å skape innovasjon i offentlig sektor, og til forskerrollen og dens samfunnsmandat.

Innovasjonsprosjekt i offentlig sektor er en prosjektform som retter seg direkte mot offentlige aktører som ønsker å skape innovasjon. Søknadsformen har vært brukt i flere forskningsprogrammer, og Regionale forskningsfond har gjennomgående benyttet denne søknadsformen. Kommunesektorens nyeste forskningsprogram, FORKOMMUNE med hovedutlysningen i februar var forbeholdt denne prosjektformen. Et innovasjonsprosjekt i offentlig sektor skal eies av en offentlig institusjon der denne også er søker, og prosjektet skal bidra til innovasjon og bærekraftig verdiskaping, hvor innovasjonen trenger forskning for å kunne realiseres. Det er her vi som samfunnsforskere kommer inn. Vi skal, i tett samarbeid med praksisfeltet, utvikle problemstillinger og forskningsspørsmål som må besvares for at innovasjonen skal kunne utvikles og implementeres.

Jungel av skjema

Utfordringene starter allerede i søknadsfasen. Som forskere er vi godt vant med å navigere i Forskningsrådets søknadslandskap, men for en norsk gjennomsnittskommune er dette ukjent farvann. Vanskelig språk og rigide formalkrav (for eksempel krav om CV med publikasjonsliste for offentlig prosjektleder) gjør søknadsprosessen avskrekkende. For å overkomme dette er vår erfaring at det ofte er forskere som både skriver og håndterer søknader for den ansvarlige prosjekteieren. Forskeren må altså ikke bare definere og utvikle forskningsdelen av prosjek-

tet, men må ofte også løse søknadskommunen gjennom en jungel av skjema og formalkrav for å utløse innovasjonsmidler. Forskningsmiljøer ender ofte opp med å ta ansvar for søknadsprosessen, herunder prosjektbeskrivelse, budsjett og formalkrav. Dette er jo tross alt noe av det vi blir drillet og opplært til i vårt daglige virke. Men er det greit at forskere fungerer som skyggesøker til disse programmene? Eller bør søknadstypen tilpasses slik at kommunene som søker, selv kan håndtere dette i større grad?

AV MIA VABØ
forsker i Velferdsforskningsinstituttet
NOVA, Oslo

RAGNHILD JOHNSON
seniorforsker Nordlandsforskning

RAGNHILD HOLMEN WALDAHL
forskningsleder Nordlandsforskning

Forskeren har kontrollen

Den offentlige prosjekteier er ansvarlig for prosjektøkonomi, måloppnåelse i prosjektet og rapportering til Forskningsrådet. Men igjen blir det forskeren som har den reelle innsikten og kontrollen over det faglige som skal rapporteres, mens kommunen blir sittende med et økonomisk rapporteringsansvar der de selv ikke har reell kontroll over aktiviteter i prosjektet.

«Innovasjonsprosjekt i offentlig sektor» er komplekse og krevende. Prosjektene kan sees på som to parallelle prosjektløp som skal samspile: en innovasjon som skal utvikles og implementeres, og et forskningsprosjekt som skal bidra med kunnskap om prosesser

og utfall knyttet til innovasjonen. Idealet er at samarbeidet skal fungere som et refleksjons- og læringssamarbeid hvor forskere og praktikere sammen utforsker nye handlingsalternativer. Det er åpenbart håpet om en slik konstruktiv dynamikk som ligger bak Forskningsrådets strategi for offentlig innovasjon. Dette stiller særlige krav til forskerrollen. Forskeren er ikke ansvarlig for innovasjonen, men er heller ingen nøytral betrakter. Vår erfaring er at samarbeidet både kan være spennende og spenningsfylt.

Feier analysene under teppet

Sammenlignet med ordinære forskningsprosjekter, der vi noen ganger opplever oss selv som et forstyrrende element i kommunens travle hverdag, blir vi som deltakere i et innovasjonsprosjekt møtt med engasjement. Kommunale prosjekteiere legger ikke skjul på at det er verdtfullt å bli synliggjort som en dynamisk og innovativ kommune som blir «satt på kartet». Å gå inn i et samarbeidsprosjekt er også givende for oss forskere. Vi kommer tett på tiltak og prosesser og får innsikt i sosiale mekanismer og dynamikker som vi ellers ikke ville fått tilgang til.

Som forskere i et innovasjonsprosjekt må vi balansere mellom motstridende lojalitetskrav – lojaliteten til egen integritet som forsker og lojaliteten til de konkrete personene som vi intervjuer og samtaler med i prosjektet. Vi er flasket opp med et ideal om vederheftighet og åpenhet. Vi har lært at vi skal belyse empiriske fenomener i all sin kompleksitet – vi skal ikke pynte på sannheten. Forskingen er i prinsippet offentlighetens eiendom – den skal bidra til en opplyst debatt. På samme tid er vi underlagt strenge etiske regler om å sørge for at personer som deltar i forskningsprosjekter, har krav på anonymitet. Ettersom innovasjonsprosjekter er eid og blir synliggjort av kommunene, blir anonymitetshensynet særlig krevende.

Når forskningsresultater skal sammenfattes og formidles, har vi erfart at det eksisterer spenninger mellom et kritisk analytisk forskningsvokabular og et kommunalt omstillingsspråk der gjennomgangsmelodien er «å tenke positivt», og «se muligheter». Dette er ikke overraskende. Forskere skal forklare og forstå, mens kommunen skal bevege og handle. Vi må ha respekt for hverandres ulike roller. Faren er at vi, ved

KRONIKK & DEBATT

Send debattinnlegg og kronikkforslag til
aksel.vidnes@forskerforum.no

Maks lengde på kronikk: 9000 tegn med mellomrom. Honorar for trykte kronikker: kr 2000. Maks lengde på debattinnlegg: 7000 tegn med mellomrom, men kortere innlegg har større sjanse for å bli trykket. Debattinnlegg honoreres ikke.

«Vi undrer oss – er ikke dette å bevege seg på kanten av det som regnes for å være god forskningsetikk?»

Avskaff pensum!

Det er egentlig en god nyhet når studentene ikke blir ferdige på normert tid.

«Vanskelig språk og rigide formalkrav gjør søknadsprosessen avskrekkende.»

å trø varsomt overfor eierkommunens interesser, risikerer å feie de kritiske analysene under teppet. Trøstende kolleger foreslår at kritiske analyser kan publiseres i anonymisert form i internasjonale tidsskrifter som kun leses av fagfeller. Vi undrer oss – er ikke dette å bevege seg på kanten av det som regnes for å være god forskningsetikk?

Må diskutere frustrasjonene

Det er lett å si seg enig i at satsning på innovasjon i offentlig sektor bør spille på lag med forskningssamfunnet. Basert på erfaring fra kommunale praksisfelt ser vi det som kjærkomment at Forskningsrådet legger til rette for at vi kan forske *med*, og ikke bare på. Vi trenger et «nærsynt» blikk på praksis for å få kunnskap om hvordan aktørene konstant er nødt til å handle i en kontekst. En praksisnær, kontekstuell forskning er avgjørende for å forstå hvordan offentlig sektor skal kunne utvikle løsninger i samspill med næringsliv og sivil sektor. For aktører i kommuner kan et eksternt blikk fra forskere bidra til at de utvikler en kritisk og spørrende holdning til egen praksis. Vi har fått tilbakemeldinger på at felles kritisk refleksjon kan bidra til å drive fram bedre løsninger.

Likevel mener vi at det tette samarbeidet som forutsettes i innovasjonsprosjektene, bringer med seg utfordringer som verken innovasjons- eller forskningsmiljøer er tjent med å overse. Enten problemet dreier seg om forskere som er skyggesøkere for offentlige aktører, økonomiansvarlige som mangler reelt innsyn i prosjektaktiviteter, eller forskere som sniker unna de kritiske analysene fra den offentlige debatten. Frustrasjoner omkring slike problemer må ikke lukkes inne i de enkelte prosjektene, men må diskuteres på et overordnet og generelt nivå. Vi håper med dette at både Forskningsrådet og forskningsetiske komiteer kommer på banen.

En solrik sensommerdag i 1994 troppet jeg opp som utvekslingsstudent ved et norsk universitet. En helt vidunderlig tid ventet på meg. Likevel måtte jeg fort konkludere at jeg aldri kunne ha studert der. Forgjeves søkte jeg etter den intellektuelle friheten jeg hadde vært vant til fra Sveits.

Jeg måtte tenke på dette da jeg leste kronikken til profesorene Torbjørn L. Knutsen og Bernt Hagtvatn om «intellektuelle late studenter» samt debatten som fulgte. For 24 år siden stusset jeg også over studentene.

Det første jeg stusset over, var disse pensumlistene – en lang oppramsing av bøker og artikler som studentene må lese (og kjøpe for dyre penger). Hvorfor, lurte jeg på, må alle studenter lese det samme? Hvorfor dette formynderiet? Hvorfor denne ensrettingen? Hvor er det blitt av friheten (og ansvaret) til å gå på oppdagelsesferd på egen hånd? Er det ikke det universitetet burde handle om? Om å utvikle evnen til å lære og tenke selvstendig og kritisk? Jeg følte meg umyndiggjort, satt tilbake til videregående skole.

Det andre jeg stusset over, var en konsekvens av pensumlistene: eksamensmanien. Meningen med å gå på universitet er åpenbart å bestå eksamen. Når studentene ikke satt i en forelesning, så satt de i lesesalen, bøyde over bøkene foreleseren hadde valgt ut, dag inn og dag ut. Noe annet hadde de ikke tid til.

Listene var for lange. Når en engasjert litteraturprofessor våget å diskutere en aktuell faglig relevant forestilling, så meldte studentene seg i protest. «Er dette relevant for eksamen? Hvis ikke, skal vi ikke bruke tid på det.»

Så det første jeg ville gjort for å bekjempe intellektuell latskap, er å avskaffe pensumlistene – og kanskje de fleste eksamener i samme slengen.

Noe av det mest inspirerende i min studietid har vært å besøke kjelleren i Universitetsbiblioteket, vandre langs bokhyllene og la meg overraske over hvilke bøker som denne gangen kom til å ende opp i bagen min. Eller å oppsøke kurs i andre fag bare for interessens skyld.

Vi hadde god tid til å gjøre sånne ting den gang. Før Bologna-prosessen veltet over kontinentet klarte vi oss helt fint uten pensumlister, eksamen og den byråkratiske konstruksjonen «normert tid».

Den eneste listen vi fikk, var listen over mulige temaer vi skulle holde innledninger om. Istedenfor eksamen skrev vi seminaroppgaver som vi presenterte i plenum. Litteraturen fant vi fram på egen hånd (selv om vi fikk noen tips). For presentasjonene mine kunne jeg uten problemer velge kilder på norsk som ingen av profesorene i Sveits var i stand til å lese.

Det tredje jeg ville gjort, er å fremme idealet om Det sakte universitetet («Slow University»). Ideene fra slow food-be-

AV LORENZ KHAZALEH,
sosialantropolog og
frilanser, f.t. tysklærer

vegelsen har begynt å spre seg også i academia. Flere og flere konferanser blir arrangert, og i fjor fikk Maggie Berg og Barbara Seiber mye oppmerksomhet for selvhjelpsboka *The Slow Professor: Challenging the Culture of Speed in the Academy*. Et universitet er nemlig ingen fabrikk som produserer standardiserte varer på et samlebånd. Med kunnskap forholder det seg som med god vin og god mat. Kunnskap tar tid til å modnes – og er avhengig av gode vekstvilkår.

Det er egentlig en god nyhet når studentene ikke blir ferdige på normert tid. Selv har jeg brukt hele ti år før jeg ble ferdig, og er stolt av det. Friheten i det gamle systemet ga oss unike muligheter som dagens studenter ikke har.

Så hva med en ny slogan: «Universitetet i Oslo. Det sakte universitetet.»

«Kunnskap tar tid til å modnes – og er avhengig av gode vekstvilkår.»

Gjesteskriventene skriver
sant og subjektivt om forskning.
De faste gjestene er John Peter Collett,
Guðrún Jónsdóttir, Oddveig Storstad
og Lorenz Khazaleh.

Om Konfutse og sauer som lekker

En god løgn kan fare fra Konstantinopel til Bagdad, mens sannheten fortsatt leter etter sine sandaler. Vi er altfor dårlige til å sjekke originalkilder, skriver Marit Krogtoft.

KILDEBRUK: Jeg har stjålet en idé fra en islandsk professor jeg hørte forelese om skole. Han pekte på noe besnærende, nemlig at vi dytter en stadig større andel barn og unge inn i et klasserom, der vi forventer at de skal sitte stille i stadig flere år og ta imot læring. Dette gjør vi selv om både John Dewey og Konfutse har sagt at det å gjøre er det sentrale når det handler om læring. Så langt den islandske professoren.

Jeg synes det er slående. At denne kunnskapen om læring og handling er så gammel. Vi kan altså gå 2500 år tilbake i tid, helt til Konfutse med sitt *jeg hører og glemmer, jeg ser og husker, jeg gjør og forstår*. Så vi har visst dette i flere tusen år, og så handler vi likevel stikk i strid med denne gamle og veldig overbevisende kunnskapen.

Kan sauer svømme?

Jeg bruker stadig vekk sitatet fra Konfutse. Men så blir jeg stipendiat, og på de ulike kursene jeg tar, presiseres det at vi må ha med originalkilder der det lar seg gjøre. Jeg kan ikke bruke den islandske professoren som kilde. Så jeg går i gang på biblioteket. Jeg er ved godt mot, et så kjent sitat må vel høre med blant de oversatte tekstene.

Men nei. Jeg blar meg igjen nom flere bøker. Jeg søker på stikkord om læring og glemming og det å gjøre noe, men nei, jeg finner det ikke. Og jeg har fortsatt lyst til å bruke det. Så jeg sender mail til en annen professor, Halvor Eifring, professor i kinesisk på Universitetet i Oslo, og spør om han kan hjelpe meg. Jeg har nemlig begynt å mistenke at det slett ikke er Kon-

AV MARIT KROGTOFT, stipendiat ved Senter for praktisk kunnskap, Nord universitet

futse som har sagt det.

Den mistanken bunner i et essay av en tredje professor, Ole Bjørn Rekdal, der han skriver om oppfatninga at sauer ikke kan svømme fordi de er lekk bak. De skal ha problemer med å lukke endetarmen, så det bare renner inn vann der hvis de tar seg en svømmetur. Rekdal hadde hørt det fra sin tenåringssønn, som visst hadde det fra en lærer. Og jeg kjente igjen denne merkelige påstanden om sauer, jeg hadde også hørt det. I motsetning til meg bestemte Rekdal seg for å undersøke saken nøye. Han fant etter mye om og men ut at det slett ikke stemmer. Både en film på Youtube og en saueekspert ved en forskningsinstitusjon bekreftet at sauer kan svømme. Men ryktet sprer seg. Er det mange nok som har hørt at sauer ikke kan svømme fordi de tar inn vann bak, så blir det liksom mer sant. Det kan passe å nevne et annet ordtak i den forbindelsen, det med at en god løgn kan fare fra Konstantinopel til Bagdad, mens sannheten fortsatt leter etter sine sandaler.

Sjekk originalkilder

Alt dette gjorde altså at jeg skreiv denne mailen til professor Eifring, som straks kunne bekrefte at det slett ikke er Konfutse som har sagt det med å lytte og glemme, se og huske, gjøre og forstå. Eifring

sendte meg videre ut på nettet via ei lenke som førte meg til et sted der folk diskuterte dette spørsmålet. Heller ikke der var det noen svar på hvem som er opphavsperson til dette ordtaket. Men noen på denne nettsida foreslo at myten om at dette er Konfutse, oppstod i utdanningsmiljøer i 1960-åra. I denne perioden var pedagogene opptatt av læring gjennom å gjøre, gjennom å erfare, og så har det vel passet dem å lene seg på noe som framsto som gammel kinesisk visdom. Akkurat som jeg tenkte å gjøre.

Er det noe å lære av dette? Vel, det mest åpenbare er at Rekdal har rett, vi er altfor dårlige til å sjekke originalkilder, hvis «alle» de andre sier at det er sann, så tar vi det for god fisk.

Å gjøre henger høyest

Men så kommer jeg litt i stuss: Er det nå så godt sagt som jeg først tenkte? *Jeg hører og glemmer, jeg ser og husker, jeg gjør og forstår*. Særlig det med at hørselen er dårligere enn synet? Jeg hører og glemmer? Jeg forestilte meg en halvsovende student foran en monoton, messende foreleser, men det å høre – eller lytte – trenger ikke ha så dårlige betingelser. Jeg har jo erfart å bli fascinert og oppslukt, og deretter har husket noe jeg har hørt, faktisk også et par ganger på en forelesning. Og når jeg hører på radio. Så kanskje vi likevel kan lære, og huske, ved å høre? Og er man musiker, så er det vel helt nødvendig å høre for å lære. Antakelig bedre enn å se. Dette strålende ordtaket om synets fortrefelighet over hørselen falmer litt etter hvert som innvendingene slår inn. Men på den andre siden: Skal jeg prøve på noen dansetrinn, kan det være godt å ha en demonstrerende lærer å se etter. Jeg kan jo ikke danse – som musikeren vel heller ikke kan spille – før jeg har gjort det, prøvd og feilet, og til slutt lyktes.

Det passer med et helt annet kinesisk visdomsord, og denne gangen tror jeg nesten helt sikkert at det er en konfutsiansk filosof, Xunzi, som har sagt noe i denne retningen: Å ikke høre er ikke så godt som å høre, å høre er ikke så godt som å se, å se er ikke like bra som å vite, å vite er ikke så godt som å gjøre, ekte læring fortsetter helt til det blir satt ut i livet.

Selv om jeg er kommet i tvil når det gjelder statusen til sansene syn og hørsel, er det godt å se at også denne filosofen holder en knapp på at det å gjøre henger aller høyest, og at det henger nøye sammen med læring. For det er jo noe der, noe jeg tror på, noe som bygger på min egen erfaring.

Problemet er at min egen erfaring kommer til kort når jeg setter vitenskap som mål for det jeg tror på. Da er det godt å kunne lene seg til noen andre, selv om jeg altså ikke kan låne autoritet fra Konfutse. Nå kan jeg lene meg til en annen gammel kinesisk vismann, ta en sveip forbi Dewey, og fortsatt hevde at det er en gammel kunnskap dette med at læring henger sammen med «å gjøre», på en eller annen måte. Og så har jeg lært mye om originalkilder og myter i akademia på veien.

P.S. Hvis du fikk lyst å sjekke kildene, her er noe informasjon:

Eifring, opplysningen kom i en e-post til meg 14. mai 2016.

Rekdals artikkel heter «Fakta på ville veier og henvisninger hinsides fornuften», og ble utgitt i 2009 i Tidsskrift for samfunnsforskning.

Og sitatet av filosofen Xunzi er oversatt fra engelsk av meg og hentet fra en diskusjon på nettsida *English languages & usages*. Jeg står også i takknemlighetsskjold til de anonyme aktørene på denne sida fordi det var noen der som sådde tvil hos meg angående hørselens status.

«Er det mange nok som har hørt at sauer ikke kan svømme fordi de tar inn vann bak, så blir det liksom mer sant.»

Slik mislykkes du med doktorgraden (del I)

Det finnes strategier for å lykkes, men også strategier for å mislykkes. Her er et knippe av dem.

DOKTORGRAD: Å sette i gang med en doktorgradsavhandling er noe av det mest krevende og ukjente man kan begi seg ut på i livet. Det er neppe uten grunn at det hyppig sammenlignes med å føde barn. Uten å ha personlig erfaring med den spesifikke eksersisen, er det noe med umuligheten i selve tanken, rent basalt: Et menneske – presset ut av min kropp ...?! En avhandling – presset ut av mine tanker og mine fingre ...?!

For mange er avhandlingsarbeid en ensom reise, en berg- og dalbanetur av gleder, skuffelser, panikk og eufori. Forskerforum publiserte i 2017 en artikkel om å fullføre en doktorgrad med den klingende tittelen «Det er vanligere at folk sitter og gråter, enn at de ikke gjør det». Det er ingen tvil om at prosessen kan være tøff. Du kan arbeide for å finne strategier som gjør at du ikke føler deg så alene, at du finner dyp glede i å skrive, og tilfredstilte i å følge din intellektuelle nysgjerrighet. Eller du kan velge strategier som gjør at du føler deg isolert, intellektuelt underlegen og mislykket.

Her følger en oppskrift for det siste.

1) Vent til du er inspirert

Mange tenker på skrivning som et resultat av guddommelig inspirasjon, et øyeblikk der alle dataene kommer sammen, et øyeblikk av 'Eureka!' der ny kunnskap åpenbarer seg, for så å sømløst overføres til papiret. «Når bare inspirasjonen kommer, skal jeg skrive den artikkelen.» «Når jeg bare får tid, tar det meg bare et par dager å hamre ut det kapitlet.»

Kamler og Thomson (2014:2) tar et oppgjør med den engelske

«Hvis du vil mislykkes, se på Netflix.»

AV MARIANNE HEM ERIKSEN, førsteamanuensis i arkeologi ved Universitetet i Oslo

uttrykket 'writing up'. *Writing up* brukes ofte om den siste fasen i et avhandlingsprosjekt hvor analysene er gjort, resultatene foreligger og man simpelthen skal rapportere hva man fant, og skrive ut det hele. Høres enkelt ut? Utopisk, innvender Kamler og Thomson. Det å skrive er en fundamental del av forskningsprosessen. Selv om man ikke produserer hele utkast, vil omtrent alle ta notater, skrive felt- eller labrappporter, få ned ideer på papiret og skrive stikkord fra litteraturen man leser, gjennom hele prosjektet. Dette er ikke mekanisk skrivning, men strategier for å bearbeide tanker og ideer, få grep om materialet og egne analyser. Å redusere den komplekse skrivningen som finner sted gjennom hele prosjektets gang, til å bare 'skrive prosjektet ut' er å stikke under stol det enorme arbeidet og den store utviklingen som foregår fra dag én i et forskningsprosjekt. Det skjuler også det faktum at å skrive er å tenke.

En doktorgrad lar seg simpelthen ikke gjennomføre som skipertak. Og du vil ha mange, mange dager der du ikke er inspirert. Hvis du vil mislykkes, se på Netflix.

Eller: Synd for deg at du ikke er inspirert i dag. Skriv uansett. Skriv stikkord, skriv bakgrunnskapittel, skriv metodenotater. Lag disposisjoner for underkapitler. Du må utarbeide råtekst som du senere kan bearbeide til ferdig tekst. Det finnes litteratur som viser at daglig skrivning ned til en halvtime om dagen gjør underverker for produktiviteten (Boice 1995).

Hvordan spise en elefant? Én bit av gangen.

2) Blås i feltet, ignorer sjangeren
Hvis du valgte alternativet Netflix

over, er du allerede godt i gang. For å mislykkes enda grundigere med avhandlingsarbeidet kan du gå videre med å ignorere ditt eget fagfelt.

Det vil si: La være å gjøre deg kjent med de store spørsmålene, temaene og metodene i ditt felt nå. Les utelukkende litteratur som er eldre enn ti år gammel. Selv om det via Google Scholar Alerts, tidskriftvarsler og lignende er utrolig enkelt å følge med på hva som publiseres for tiden, kan du bare la være å få e-post fra de største tidsskriftene på ditt felt hver gang en ny utgave kommer ut.

Du kan også overse at avhandlingsarbeid er et håndverk. Ikke sett deg inn i de lokale kravene og normene for avhandlinger på din institusjon. Ikke forsøk å få tak i de beste, nylige avhandlingene for å se hvordan de virkelig gode gjør det. La være å tenke på hvorfor din problemstilling og dine forskningsspørsmål er viktige. La den fremtidige leseren sitte igjen og tenke: «Hva så?» Eventuelt, for en annen vri: Skriv i første kapittel at din avhandling faktisk kommer til å revolusjonere hele feltet. Du skal faktisk analysere 100 000 000 000 000 tekster/prøver/gjenstander/intervjuer på en måte ingen andre har tenkt på, noen gang.

3) Isolér deg

For å virkelig komme i kontakt med de ubehagelige, plagsomme følelsene av utilstrekkelighet og mislykkelighet anbefales det å isolere seg. Unngå å snakke med andre — for eksempel veileder, medstipendiater, venner utenfor academia — om prosessen eller at du har det tøft. Begynn heller å skule til andre. «Hvordan får hun der det til egent-

lig? Hun må ha noen fordeler som jeg ikke kjenner til. Kanskje hun ligger med veilederen sin?»

Bruk mer tid på å sammenligne deg med andre enn å hente inspirasjon fra dem. Ikke spør folk om råd. Ikke be den nyansatte postdoktoren, som fullførte på normert tid og publiserer jevnt og trutt, ut på kaffe og spør hvordan han fikk det til.

Ha høye skuldre rundt veilederen din. Vent til utkastene er skinnende blankpolerte før du viser dem frem, for så å gjøre innarbeidelsen av kommentarene enda vanskeligere. Vis ingen tegn til svakhet — det er jo ikke som om vedkommendes jobb er å vise deg veien fremover.

Ikke minst: Glem at du har et liv utenom academia. Glem interessene dine, vennene dine, alt ved din identitet som ikke henger sammen med doktorgraden.

Lukk kontordøren og stirr på den blanke skjermen.

Referanser

- BOICE, R. (1995) Developing writing, then teaching, amongst new faculty. *Research in Higher Education* 36 (4):415–456
- KAMLER, B. AND P. THOMSON (2014) *Helping doctoral students write : pedagogies for supervision*. 2nd ed. ed. Routledge, London.

- I neste nummer av Forskerforum kan du lese fortsettelsen av «Slik mislykkes du med doktorgraden», som inkluderer strategier for å være så mystisk som mulig, ta all kritikk personlig, og å glemme moroa.
- Marianne Hem Eriksen er førsteamanuensis i arkeologi ved Universitetet i Oslo. Hun skriver for tiden en bok med arbeidstittelen *Hvordan overleve ph.d.-avhandlingen: En selvhjelpsbok for aspirerende akademikere*, som inneholder anekdoter, praktiske råd og jukselapper for deg som skriver avhandling.

Skrot p-verdiene, forskere!

Begrepet *statistisk signifikans* er i beste fall unyttig, i verste fall skadelig, skriver Hans Petter Kjæstad.

STATISTIKK: Som doktorgradskandidat ved mitt *alma mater* en gang i forrige århundre tok jeg det såkalte dr.scient.-kurset. Min foreleser understreket at signifikansnivået ikke måtte behandles lettsindig, og at det var noe en alltid fastsatte før en analyserte sine tall. Han spurte retorisk «Hva gjør du hvis resultatene dine viser seg å ikke være fullt ut statistisk signifikante, bare nesten?» En av kursdeltakerne dristet seg til å skyte inn: «Da justerer vi bare signifikansnivået!» Professorens hoderystende latter viste at forslaget ikke var stuerent. Vår ytterst kompetente professor foreleste på linje med et utall professorer både før og etter ham. Men det var min medstudent som hadde rett! Signifikansnivået må bestemmes *etter* analysen.

Som kjent uttrykker p-verdien sannsynligheten for at effekten en mener å spore i sine tall, skyldes tilfeldighet, dvs. at effekten egentlig ikke eksisterer. Den tallfester altså

AV HANS PETTER KJÆSTAD, førsteamanuensis Veterinærhøgskolen, NMBU

risikoen for tap, dermed også sjansen for gevinst, dersom en ville gamble på de aktuelle analyseresultatene.

Hva bør signifikansnivået være? Med andre ord: Hvilken risiko for å ta feil er egentlig akseptabel; hvilken p-verdi er riktig? Dette bør ingen svare på før de vet hva som står på spill. Det er rett og slett ikke rasjonelt å velge odds før en vet hvilken gevinst veddemålet har å by på, og det er odds det dreier seg om. Signifikansnivåene 0,05, 0,01 og 0,001 tilsvarer odds på henholdsvis 19 til 1, 99 til 1 og 999 til 1. En person som bare vedder når oddsene er minst 19 til 1, vil over tid tape stort i forhold til en som aksepterer noe høyere risiko.

La oss se på et tenkt forsøk der to nye, livsforlengende medika-

menter til kreftpasienter er sammenliknet med dagens behandling.

Resultatene kan vurderes på to måter, som her er satt på spissen:

Tolkning a): Alternativ 1 bør velges. Det har en sikker effekt på livslengden. Vi bør foreta mer forskning på alternativ 1, tallene kan tyde på at vi vil avsløre betydelige effekter på livslengde framover. Vi bør dessuten straks anbefale dette medikamentet framfor alternativ 2, da den tilsynelatende positive effekten av alternativ 2 ikke er statistisk signifikant, dvs. ikke forskjellig på 5 prosent-nivå fra dagens førstevalg.

Tolkning b): Alternativ 2 bør velges. Selv om alternativ 1 har vist seg å ha en viss effekt på livslengden, bør vi ikke velge det. Effekten av alternativ 1 viser liten variasjon, og det smale konfidensintervallet betyr at det er svært sikkert at effekten virkelig er akkurat så liten som vi her ser. Det vi skal anbefale leger som behandler slike pasienter, er alterna-

tiv 2. Der er det større variasjon, men også sjanse for meget god effekt.

I tolkning a) er konklusjonene urimelige, og årsaken er ukritisk omgang med signifikansbegrepet. Tolkning b) fokuserer i stedet på størrelsen av effekten, det vi kan kalle reell/klinisk/økonomisk/biologisk signifikans eller tilsvarende. Jeg er sikker på hvilket medikament en pasient burde valgt, men er ikke like sikker på hvordan en reviewer i et vitenskapelig tidsskrift ville vurdert disse resultatene.

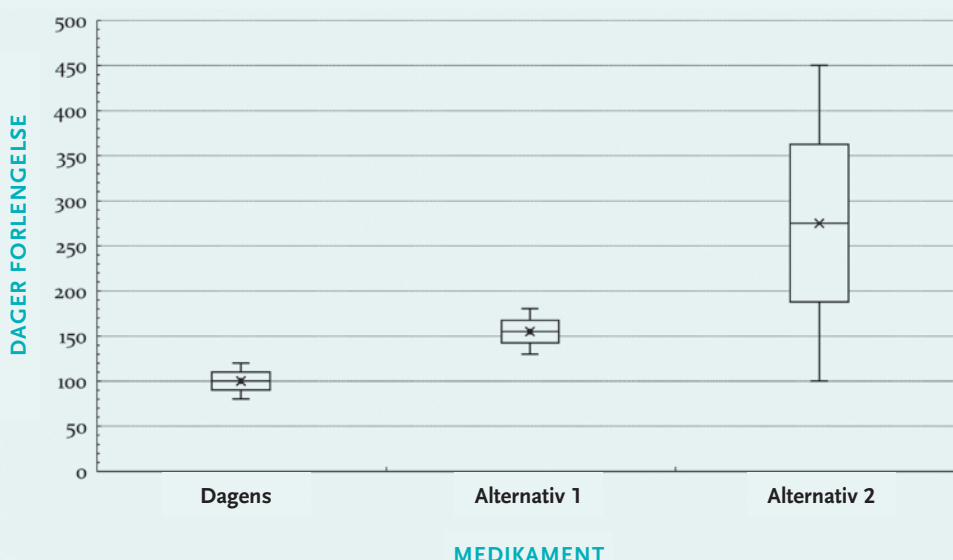
Forhåpentligvis illustrerer eksemplet at «signifikansnivået» rett og slett ikke *kan* være gjenstand for et rigid valg som gjøres *før* en har vurdert størrelsen på effekten. Det er vanskelig å tenke seg en eneste form for studie/analyse der det primære målet bør være å finne statistisk signifikans. Målet er å estimere størrelsen på en mulig effekt og diskutere hva som er rimelige odds for å skulle satse på at den er reell.

Det som nå er sagt, virker muligens temmelig innlysende, slik at den oppegående forsker kanskje vil mene at denne typen feilslutning ikke gjelder henne. Det er en konklusjon jeg ville vært forsiktig med. Bare et kort dykk ned i vitenskapelige artikler produsert ved universitetene våre i foregående år, vil vise at signifikansrytteri lever i beste velgående*.

Hvorfor er denne øvelsen så vanlig? For det første blir alle forskerspirer grundig drillt i hypotesetestingsritualene. Både underviser og lærebok stopper dessverre gjerne der, og lar det være opp til forskerne å håndtere resten av resonnementet. Det kan jo gå bra, men erfaring viser at de i stedet nærmer seg signifikansbegrepet med misforstått ærefrykt overfor statistikkpensum.

Programvaren en bruker til statistisk analyse, kan bidra til denne holdningen, som når manualen frister med p-verdier som markeres med hele fire stjerner og kan ha

Målte verdier og konfidensintervall (95 %) for effekt av tre livsforlengende medikamenter

opptil 15 desimaler (1). Problemet er faktisk til dels innebygd: Når en skal sette i gang den nokså vanlige prosedyren trinnsvis multiplere regresjonsanalyse, må en *på forhånd* legge inn ønsket signifikansnivå for forklaringsvariablene.

I et konferanseinnlegg (2) som oppsummerer deres tidligere bok (3) om problemet, hevder Ziliak og McCloskey å ha funnet selve erkesynderen i den historisk viktige statistiker R. A. Fisher, mannen bak blant annet regresjons- og variansanalysen. Fisher var opptatt av statistisk signifikans, for å si det forsiktig.

Statistisk signifikans er dessuten trygt og nokså udiskutabelt. Ingen kommer til å tvile på at de høysignifikante resultatene dine virkelig er høysignifikante. Derimot vil en vurdering av reell signifikans åpne for diskusjon. Det er mindre trygt. Du kan få kritikk for en rekke vesentlige forhold, som verdivalg, resonnementer og konklusjoner. Vi skal heller ikke se bort fra det faktum at reell signifikans har en ubehagelig tendens til å glimre med sitt fravær. Hva har en da å vise til, om ikke nettopp statistisk signifikans?

Til slutt kan det minnes om at det eksisterer en uheldig språklig likhet mellom begrepene vi bruker: statistisk signifikans versus reell signifikans. De har likevel ingen ting med hverandre å gjøre. I engelsk språkdrakt blir det enda verre, da *significant* rett og slett betyr *betydningsfull, viktig*. Som en forhåpentligvis innser, kan ingen p-verdi i seg selv gjøre et resultat betydningsfullt.

For å konkludere: Eventuell

forekomst av reell signifikans må påpekes og underbygges i en vitenskapelig artikkels *diskusjonsdel*. Hva står da igjen til resultatdelen? Det essensielle er uansett å estimere de aktuelle effektene i den bakenforliggende populasjonen. Estimatenes bør presenteres som konfidensintervaller. Et 95 prosent konfidensintervall blir ofte valgt. I tråd med herværende resonnement er det imidlertid tillatt å velge andre intervallgrenser. Men signifikansbegrepet bør kjøres på forskningens skraphaug sammen med stjerner og p-verdier i fete typer.

** Om ønskelig kan en liste med noen eksempler fås ved å sende meg en e-post. Imidlertid kan hvem som helst få bekreftet at påstanden stemmer ved å gjøre sitt eget utvalg fra universitetenes publikasjonslister via den nasjonale forskningsdatabasen («Cristin»).*

Referanser

1. GraphPad Software FAQ . Tilgjengelig her: <https://www.graphpad.com/support/faq/what-is-the-meaning-of-or-or-in-reports-of-statistical-significance-from-prism-or-instat/>
2. Ziliak ST, McCloskey DN. The cult of statistical significance. 2009. I: Proceedings of the Joint Statistical Meetings, Washington, DC, August 3rd, 2009, Section on Statistical Education, 2303 – 16. Tilgjengelig bl.a. her: www.deirdremccloskey.com/docs/jsm.pdf
3. Ziliak ST, McCloskey DN. The cult of statistical significance: How the standard error costs us jobs, justice and lives. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2008

Er det noen vits med pensjonist-medlemsskap?

Tidligere leder av Forskerforbundet Knut Schrøder mener pensjonistmedlemmer diskrimineres.

FAGFORENING: Jeg er professor (emeritus) ved NTNU og har vært medlem av Forskerforbundet siden stiftelsen og også vært leder av forbundet. Jeg har arbeidsplass i Realfagbygget.

Da jeg ble pensjonist for nærmere elleve år siden, vurderte jeg om det var noen vits i å fortsette som pensjonistmedlem. Jeg valgte å fortsette, dels på grunn av gammel kontakt og dels fordi jeg trodde jeg kunne bruke Forskerforbundets juridiske kompetanse i fall det, mot formodning, skulle bli nødvendig. Forsikringene bruker jeg ikke fordi min kones fagforening gir ikke bedre vilkår.

Jeg kunne ikke helt se for meg når det eventuelt kunne være aktuelt å bruke Forskerforbundet som juridisk rådgiver, ikke minst fordi jeg har en fast pensjon der det neppe vil oppstå tvister. Men behovet oppsto plutselig 26. mars i år da jeg skulle inn til min arbeidsplass. Jeg passerte et område der det ble utført vedlikeholdsarbeid, stedet var ikke sikret, jeg snublet og fikk en omfattende hodeskade. Senere tok jeg kontakt med Forskerforbundet for å få rådgivning om hvordan jeg best skulle forholde meg rent juridisk.

Henvendelsen min ble avslått der det blir vist til siste setning i §1 i «Retningslinjer

AV KNUT SCHRØDER

for Forskerforbundets juridiske bistand til enkeltmedlemmer»:

§1 Forskerforbundet yter juridisk bistand i alle saker vedrørende medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår i hovedstilling og bistilling med direkte relevans for hovedarbeidsforholdet, for eksempel vitenskapelige bistillinger. Studentmedlemmer gis råd og veiledning. Det gis ikke juridisk bistand til pensjonistmedlemmer.

§2 Forskerforbundet kan utvide bistanden til også å gjelde saker som indirekte har tilknytning til arbeidsforholdet.

Jeg ser på dette som en sterk diskriminering av medlemmer som er pensjonister og driver faglig virksomhet, og jeg må nok ha oversett denne bestemmelsen da jeg selv var leder.

Jeg tror ikke at Forskerforbundet ville ha fått en flom av henvendelser fra pensjonistmedlemmer hvis siste setning i retningslinjene sløyfes. Tvert imot vil det stimulere medlemmene til å fortsette som pensjonistmedlemmer og ikke melde seg ut.

«Jeg snublet og fikk en omfattende hodeskade.»

«Et kort dykk ned i vitenskapelige artikler produsert ved universitetene våre i foregående år, vil vise at signifikansrytteriet lever i beste velgående.»

Big science in little Trondheim

En kjernereaktor i Trondheim? Det påstås så i beskrivelsen av bildene fra Sverresborg Trøndelag Folkemuseum, som viser «2 millioner volt likestrømsspenning første gang fremstilt kunstig på NTH». Bildene er tatt for Adressa og Nidaros 16. juni 1953 på NTHs Fysiske laboratorium. Men stort mer er det ikke å oppdrive av informasjon, før vi kontakter historiker og NTNU-professor Thomas Brandt, som blant annet har skrevet NTNUs historie. Han identifiserer «reaktoren» som en Van de Graaff-generator, og kaller den «big science in little Trondheim».

Maskinen var dyr og plasskrevende, men var i stand til å skape svært høy spenning. Den første generatoren ble utviklet av den amerikanske fysikeren Robert Van de Graaff ved Princeton University i 1929, og i 1937 fikk NTNUs forløper NTH sin første generator, takket være innsatsen til fysikkprofessor Johan P. Holtsmark, ingeniøren Odd Dahl og studenter i Trondheim.

Brandt forteller: «Det ble Skandinavias første partikkelakselerator. Finansiering av stort vitenskapelig utstyr var krevende i 1930-årene. Holtsmark henvendte seg til forsikringsbransjen, og viste til at de radioaktive isotopene fra maskinen kunne brukes i kreftbehandling. Det utløste donasjoner, selv om Holtsmark ikke hadde reelle planer om å drive kreftforskning.

Da Holtsmark overtok professoratet etter Sem Sæland i Oslo i 1942, tok han med seg både maskinen og sin kollega Roald Tangen, noe som la et grunnlag for det gode kjernefysikkmiljøet i Oslo. Holtsmarks Van de Graaff-generator endte etter hvert på Norsk Teknisk Museum. Etter andre verdenskrig bidro bevilgninger gjennom Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd til at Bergen, Oslo og Trondheim fikk oppdaterte Van de Graaff-generatorer. Dette ble den andre generasjonen med slike akseleratorer. Bildene stammer fra Fysisk institutt ved NTH i 1953, hvor en også fikk finansiert en utvidelse av laboratoriebygningen for å få plass til akseleratoren.»

Kilder: Per Chr. Hemmer m.fl. *Fysikk i Trondheim gjennom 100 år*. (Trondheim: NTNU, Institutt for fysikk, 2010.); Thomas Brandt og Ola Nordal. *Turbulens og tankekraft. Historien om NTNU* (Oslo: Pax forlag, 2010).

Foto: Schrøder/Sverresborg Trøndelag Folkemuseum

Uravstemning om pensjon

Den 3. mars inngikk partene fra arbeidstaker- og arbeidsgiversiden en avtale om ny pensjonsløsning for ansatte i offentlig sektor. Avtalen er nå på uravstemning blant Forskerforbundets medlemmer i offentlig sektor.

Unio og hovedstyret i Forskerforbundet anbefaler medlemmene å stemme ja til avtalen. Uravstemningen om forslag til ny pensjonsordning gjennomføres elektronisk. Avstemningen foregår i perioden 24. april til 15. mai 2018, og siste frist for å avgi stemme er tirsdag 15. mai kl. 16.

Alle stemmeberettigede medlemmer skal ha mottatt en epost fra Forskerforbundet med lenke til avstemningen. Lenken er unik for hver person og kan ikke videresendes. Ta kontakt med oss dersom du ikke har fått eposten!

Støtter studentvedtak

– **Studenter** og ansatte må være representert i gruppen som skal vurdere universitetenes og høyskolenes forhold til staten. Det krever Forskerforbundets leder Petter Aaslestad. Dermed støtter han vedtaket Norsk studentorganisasjon gjorde på sitt landsmøte i april.

– Når tilknytningsformene i høyere utdanning skal diskuteres, er det naturlig og nødvendig at de ansatte og studentene er med i prosessen. Våre perspektiver og erfaringer er viktige, både når det gjelder å peke på utfordringer i sektoren og for å finne gode løsninger, sier Aaslestad. Forskerforbundet vil kontakte Kunnskapsdepartementet og understreke behovet for god ansatt- og studentrepresentasjon i gruppen som skal stå for mulighetsstudien.

Oppretter studentutvalg

Forskerforbundet har de siste årene satset på studentrekruttering og har i dag over 1400 studentmedlemmer. Nå etableres et eget studentutvalg, som skal ivareta studentenes stemme og gi ledelsen råd i utdanningspolitiske spørsmål.

Studentutvalget skal bestå av 4-5 studentrepresentanter fra ulike studiesteder i landet, og skal innstilles av studentene selv på en egen studentkonferanse.

– Ved å opprette et eget studentutvalg håper vi å bidra til sterkere forbundstilknytning for studentmedlemmene, og enklere overgang fra studentmedlemskap til vanlig medlemskap, sier generalsekretær Hilde Gunn Avløpp.

Hederspris til Hongslo

Jan Hongslo ble 4. april tildelt Forskerforbundets Hederspris, etter innstilling fra lokallagsstyret ved Folkehelseinstituttet. Prisen ble overrakt av generalsekretær Hilde Gunn Avløpp.

Lokallaget la særlig vekt på hans engasjement for medbestemmelse, som har vært svært viktig for samarbeidet som er etablert mellom tillitsvalgte og ledelsen ved Folkehelseinstituttet.

Hongslo var lokallagsleder ved Folkehelseinstituttet i over tjue år. Han satt også som medlem i Forskerforbundets hovedstyre i seks år, hvorav fire som nestleder. Vi gratulerer og takker for innsatsen!

Solidaritet med offentlig ansatte i Danmark

I lønnsforhandlingene i offentlig sektor i Danmark har arbeidsgiversiden varslet lockout for 90 prosent av alle ansatte i staten. – Et uakseptabelt inngrep i retten til kollek-

tive forhandlinger, sier Forskerforbundets leder Petter Aaslestad.

Da forhandlingene brøt sammen i februar varslet fagforeningene at omlag 10 prosent av medlemmene ville tas ut i streik. Arbeidsgiversiden svarte med trusler om lockout for 90 prosent av alle statlige ansatte og 50 prosent av kommunalt ansatte.

Reaksjonen omtales fra flere hold som aggressiv og blir tolket som et taktisk forsøk fra arbeidsgiver på å få regjeringen til å gripe inn i forhandlingene. Dansk Magisterforening er blant dem som reagerer sterkt på fremgangsmåten, og Petter Aaslestad gir sin fulle støtte til Forskerforbundets søsterorganisasjon.

Anbefaler direktevalgt nestleder

Landsrådet i Forskerforbundet anbefaler at høstens representantskapsmøte også skal velge forbundets nestleder. I dag er nestlederen i Forskerforbundet valgt av og blant Hovedstyrets medlemmer.

– Det er Representantskapet som må ta den endelige avgjørelsen om å endre vedtektene, men Landsrådet har gitt et klart råd. Det er noen klare fordeler med at både leder og nestleder velges av Representantskapet, blant annet gir det muligheten til å vurdere lederteamets samlede kompetanse, sier Forskerforbundets leder Petter Aaslestad (her avbildet sammen med nestleder May-Britt Ellingsen).

Aaslestad takker av på høstens representantskapsmøte, etter å ha sittet maksimumstiden på seks år som forbundsleder. Representantskapsmøtet avholdes 16.–17. oktober 2018.

Fakta om Forskerforbundet

- **Forskerforbundet** er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kunnskapsformidling.
- **Forskerforbundet har** 22 000 medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.
- **Forskerforbundet arbeider** for høyere lønn og bedre arbeidsvilkår for medlemmene.

Kurs og seminarer

Forskerforbundet arrangerer følgende tillitsvalgtkurs i juni 2018:

- 12. juni: Kurs i administrativt lokallagsarbeid (Oslo)
- 13.–14. juni: Kurs i presentasjonsteknikk og retorikk (Bergen)
- 13. juni: Konferanse om nytt lønssystem i staten (Oslo)
- 14.–15. juni: Sektorseminar for arkiv, bibliotek og museum (Mo i Rana)

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på forskerforbundet.no/kurs.

Verv en kollega

Kjenner du noen som kan bli medlem i Forskerforbundet? Verv en kollega i dag og få vervepoeng som kan tas ut i form av gavekort. Jo flere du verver, jo mer får du i premie: 500 kr. for ett nytt medlem, 1 500 kr. for to, og deretter 500 kr. for hvert ekstra medlem du verver. På Min side finner du oversikt over dine vervinger og din poengsaldo.

**FORSKER
FORBUNDET**

Følg oss!

facebook.com/forskerforbundet
twitter.com/Forsker

@forskerforbund

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2016–2018: Petter Aaslestad, NTNU (leder), May-Britt Ellingsen, NORUT Tromsø (nestleder), Ellen Karoline Dahl, UiT Norges arktiske universitet, Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder, Brita Haugum, Akershus universitetssykehus, Kristian Mollstad, Presteforeningen, Steinar Vagstad, Universitetet i Bergen, Kristin Ran Choi Hinna, Høgskulen på Vestlandet (1. vara), Rolf Borgos, Høgskolen i Innlandet (2. vara), Inger Auestad, Høgskulen på Vestlandet (3. vara).

SEKRETARIATET: Generalsekretær: Hilde Gunn Avløpp. Stab: Spesialrådgiver Frank O. Anthun, kommunikasjonsleder Lars Kolltveit, informasjonsleder Unn Rognmo.

Arbeidslivsavdelingen: avelingssjef Bjørn T. Berg, fagsjef Jorunn Dahl Norgård, spesialrådgiver Kari Folkenborg, spesialrådgiver Jon Wikene Iddeng, forhandlingssjef Jorunn Solgaard, rådgiver Andreas Christensen, spesialrådgiver Lene Ståhl, rådgiver Vegard Thorbjørnsen, seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad, advokat Eirik Kollerøy, advokat Hildur N. Nilssen, advokat Mariann Helen Olsen. **Organisasjonsavdelingen:** organisasjonssjef Joar Flynn Jensen, rådgiver Nina Fjeld, rådgiver Synne Freberg, rådgiver Renate Storli.

Administrasjonsavdelingen: administrasjonssjef Birgitte Olafsen, fagansvarlig HR og administrasjon Kjetil Tønseth Mørk, arkivleder Kristine K. Brox, IT-konsulent Inger Marie Højfeldt, seniorrådgiver Aina Nilsen, økonomiansvarlig Marit Sletner, økonomikonsulent Karin Haug, personal- og økonomikonsulent Elisabeth Johansen, økonomikonsulent Rita Kvæl, seniorkonsulent Linda Pettersson, konsulent Hans Askildsen, seniorkonsulent Brit Helen Hesselberg, konsulent Tore Sandnes, seniorkonsulent Ane Rinnaas Skuseth.

Om å snu på steiner

AV JOAR FLYNN
JENSEN,
organisasjonssjef i
Forskerforbundet

Av bakgrunn er jeg teolog – for de fleste ranvæ-
ringer et nokså utypisk utdanningsvalg. Da jeg
en gang fikk spørsmål fra en gammel skoleka-
merat om hva jeg studerte, tok jeg høyde for
dette da jeg svarte: «Eg studer teologi – veit du
ke de é?» «Å ja», svarte hun forsikrende – «de
må jo sekkert va speinnes me steina å sånt?»

Geologi ville kanskje vært mer relevant, for
vi driver mye med det i Forskerforbundet. Vi
snur på steiner. De fleste steinene vi snur på i
vår organisasjonsstruktur, konkluderer vi med
at ligger godt, og så snur vi dem tilbake.

Men etter hvert som organisasjonen vokser,
er det noen steiner som kanskje bør legges om?

I arbeidsprogrammet for inneværende peri-
ode heter det at vi skal evaluere Forskerforbundets organisasjonsstruktur
for å gjøre det mer attraktivt for medlemmer å delta på lokalt og sentralt nivå.
I den forbindelse skal vi vurdere om dagens landsråd bør gjøres om til et
bredt sammensatt landsstyre, og vi skal vurdere våre fagpolitiske foreninger.

Dette er steiner vi har snudd på før, og etter høringer i organisasjonen
anbefalte de fleste under landsrådet i mars at vi stort sett lar steinene
ligge på plass.

Mens representantskapet er vårt øverste organ, leder hovedstyret virk-
somheten gjennom treårsperioden. Landsrådet bør fortsatt være et råd,
ikke et landsstyre, og videreutvikles som arena med mer tid til de største
politiske temaene og klart formulerte råd. Hovedstyrets saksnotater bør
imidlertid gjøres tilgjengelige for tillitsvalgte gjennom hjemmesidenes
tillitsvalgtportal, mener landsrådet. Hovedstyret har allerede fulgt opp det

«Våre medlemmer repre- senterer den beste kunnskapen på mange områder.»

administrativt personale og arkivarforeningen m.fl. – har varierende til-
slutning. De utgjør et viktig supplement i vår struktur og bør videreføres,
mener landsrådet, muligens med andre økonomiske tildelingsformer
enn dagens. Samtidig bør vi styrke våre årlige sektorseminarer for de
ulike lokallagstypene og benytte oss av medlemsbaserte ekspertutvalg i
enda større grad enn nå.

Endelig anbefalte landsrådet at nestleder bør velges av representant-
skapet, ikke av hovedstyret. Dette vil i så fall være en ny ordning som
forutsetter vedtektsendring under representantskapsmøtet i oktober.

Det kan være en sunn øvelse å fortsette å snu på steiner, selv om
de største steinene stort sett blir lagt tilbake med mindre justeringer.
Det betyr at vi har gode grunnsteiner og står solid. Når vi likevel stadig
bestemmer oss for å snu på dem, er det kanskje like mye et uttrykk for
at medlemmer og tillitsvalgte ønsker å legge til rette for mer innsyn og
medvirkning i Forskerforbundets strategiske og politiske arbeid.

Våre medlemmer representerer den beste kunnskapen på mange
områder. Å vende på noen steiner for å sikre oss deres medvirkning er
derfor en god aktivitet som vi aldri bør slutte med. Førre de é jo speinnes
me steina å sånt!

Faste innlegg fra generalsekretær Hilde Gunn Avløpp,
administrasjonssjef Birgitte Olafsen, avdelingssjef Bjørn T. Berg
og organisasjonssjef Joar Flynn Jensen

En styrking av den politiske ledelsen

AV MAY-BRITT
ELLINGSEN,
nestleder i
hovedstyret

Forskerforbundets politiske ledelse må styrkes.
Dette er et tydelig budskap fra medlemmer. To
grep fremheves – vedtektsfesting av: 1) nestleder
skal velges av representantskapet og 2) alle vara-
representantene til hovedstyret skal møte fast.

Forskerforbundet skal avholde representant-
skapsmøte 16.–17. oktober. Ifølge vedtektene skal
hovedstyret velge nestleder blant styrets med-
lemmer. Etablert praksis har vært at nestleder
velges for ett år av gangen. Nåværende hoved-
styre har ønsket kontinuitet i nestlederrollen og
har valgt samme nestleder alle tre årene. Nest-
leder har en rolle – å lede hovedstyremøtet der-
som styreleder ikke kan være til stede på møtet.

Forskerforbundets vedtekter trekker opp hoved-
styrets plikter, men sier intet om pliktene til hovedstyrets leder. Hen står i
prinsippet fritt til å utøve sin rolle slik hen mener at representantskapets
og hovedstyrets bestillinger best blir ivaretatt. Dette handlingsrommet
er nødvendig og bygger på tillit til at representantskapet velger en leder
som vil arbeide til beste for fellesskapet.

Forskerforbundet opplever en fin medlemsvekst, rekrutterer medlem-
mer fra nye grupper og har større og mindre lokallag over hele landet.
Samtidig erfarer vi at hele kunnskapssektoren er i bevegelse; etablerte
strukturer og stillingsinnhold er i endring, og det stilles nye krav til
arbeidstakerne. Viktige beslutninger med langsiktige virkninger fattes på
lite tilgjengelige arenaer. Statsbygg ser for eksempel ut til å være en av de
viktigste premissleverandørene for mange av våre medlemmers arbeids-
vilkår gjennom beslutningen om å bygge aktivitetsbaserte kontorlandskap
på statlige arbeidsplasser. Dette betyr at for å sikre arbeidsvilkårene for
vår sammensatte medlemsmasse må Forskerforbundet drive langsik-
tig og kontinuerlig forskningspolitisk arbeid overfor beslutningstakere
på en rekke ulike arenaer. Forskerforbundet fremstår som en tydelig
forskningspolitisk aktør, en rolle som må vedlikeholdes og videreføres
gjennom kontinuerlig arbeid. Samtidig krever en bredere og mer sam-
mensatt medlemsmasse at forbundets ledelse må ha stor spennvidde i
arbeidet og ivareta ulike politikkområder. Forskerforbundets leder har
med andre ord et svært omfattende arbeidsfelt – hen skal ivareta det
utadrettede forskningspolitiske arbeidet og være synlig og nærværende
ovenfor medlemmene. Det sier seg selv at hen ikke kan rekke over alt.
Og der Forskerforbundets leder ikke har anledning til å stille, stiller
generalsekretæren eller andre fra
forbundssekretariatet.

«Forskerforbundet opplever en fin medlemsvekst, rekrutterer medlemmer fra nye grupper og har større og mindre lokal- lag over hele landet.»

Denne arbeidsdelingen kan
skape et uklart skille mellom det
politiske og administrative nivået
i forbundet og innebærer at den
politiske profileringen av Forsker-
forbundet svekkes. Forbundet er
tjent med å ha en sterk og tydelig politisk ledelse. Jeg mener derfor at
representantskapet må gjøre en vedtektsendring og vedta at det skal
velges nestleder. Landsstyremøtet må i mars ga da også et entydig råd til
hovedstyret om å fremme denne saken for representantskapet. En valgt
nestleder vil styrke den politiske innflytelsen i forbundet, avlaste lederen
og bidra med komplementær kompetanse.

Når det gjelder vararepresentanter til hovedstyret, så sier vedtektene at
den første av de tre valgte varaene skal møte fast. Praksis har variert: I det
første året i denne hovedstyreperioden møtte kun 1. vara. Etter å ha prøvd
ut full vararepresentasjon var styremedlemmenes konklusjon at det styrket
styrets arbeid. Et fulltallig hovedstyre kan bygge sine vurderinger på større
bredde i argumentasjonen og flere medlemsgrupper kan være representert
inn i styret. En bred sammensetning av hovedstyret bidrar til å sikre at
styret bedre kan ivareta interessene til en sammensatt medlemsmasse.

Representantskapet må stemme for vedtektsendringer som styrker
medlemmenes politiske innflytelse!

Aktuelle saker

Når jeg som forbundsleder holder innlegg rundt om i organisasjonen er det gjerne under vignetten «aktuelle saker fra Forskerforbundet sentralt»; samme tittel gjennom fem drøye år, men – heldigvis for oss alle – med ulikt innhold. Jeg tar gjerne utgangspunkt i noe jeg har vært med på de siste dagene og bygger opp et innlegg rundt det. Kommentarer til ulike medier om dagsaktuelle saker er selvsagt også ferskvare, men i bunnen ligger Forskerforbundets vedtatte politikk som mer eller mindre møysommelig er bygget opp over tid.

Skrift versus lesning

Vi har blitt så vant med «on-line»-virkeligheten at det nå nesten kjennes fremmedartet å produsere aktuell tekst innenfor et trykt magasin, med den tidsforskyvingen som hører mediet til. Når dette skrives, er det meste av oppmerksomheten rettet inn mot tarifforhandlingene i det statlige området. Dessuten er vi i norsk fagbevegelse urolige for situasjonen i Danmark, der nitti prosent av våre kolleger i offentlig sektor er truet av lock-out.

Når dette leses, er forhåpentlig konflikten i vårt naboland løst, og oppgjøret i staten i land, med et godt resultat. Og dessuten: Forskerforbundet har igjen (3. mai) avholdt sin konferanse om lærerutdanningen. I år under tittelen: «Når visjon møter virkelighet». Der har sannsynligvis vår statsråd for forskning og høyere utdanning, Iselin Nybø, i sitt oppsatte innlegg redegjort for departementets strategi og forventning. Vi må også tro hun gjentok noen av sine *statements* fra Forskningsrådets konferanse (1. mars i år) der hun blant annet kunngjorde at lærerutdanning er det andre området (etter «kvalitet i utdanningen») som hun vil «rette særlig oppmerksomhet mot».

Nytt dokument

Også Forskerforbundet styrker sin politikk og posisjon på lærerutdanningsområdet i inneværende representantskapsperiode. I siste hovedstyremøte ble det lagt frem et politikkdokument for «Lærerutdanning og lærerutdannere», som et ekspertutvalg gjennom det siste året har arbeidet frem (se våre nettsider).

Utvalget har gjort bruk av våre tidligere spørreundersøkelser blant lærerutdanningsmedlemmer; Forskerforbundets innspill til kvalitetsmeldingen og til humaniorameldingen; NOKUTs underviserundersøkelse; Studiebarometeret; sluttrapporten fra Følgegruppen for barnehagelærerutdanningen; arbeidsprogrammet til Forskerforbundets forening for lærerutdanning, samt dokumentet «Lærerutdanningene 2025 – nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid» – for bare å ha nevnt noe. I tillegg kommer altså utvalgets egen kompetanse. Under behandlingen i hovedstyret ble det – ikke overraskende – uttrykt stor tiltro til dokumentets kvalitet og relevans.

Lærerutdanningene er mangfoldige og i kontinuerlig endring. Det er fort gjort at man blir «springende etter». Forskerforbundet har medlemmer i alle de ulike utdanningene ved alle institusjoner som tilbyr lærerutdanning. Et overordnet notat, som både har bred relevans og som kan stå seg over tid, er et avgjørende verktøy for å tydeliggjøre vår politikk. Av erfaring vet vi også at slike dokumenter kan virke faglig identitetsbærende for våre medlemsgrupper.

AV PETTER AASLESTAD,
leder i Forskerforbundet

«Vi har i vår medlemsmasse eksperter på nær sagt hvert eneste politikkområde.»

Ekspertise

Vi har i vår medlemsmasse eksperter på nær sagt hvert eneste politikkområde. Det er en stor styrke å kunne gjøre bruk av våre egne medlemmers kompetanse, og som hovedstyre setter vi stor pris på det arbeidet som nedlegges i slike utvalg, om det nå er for å forberede høringssvar til Stortinget eller for å utdype politikken på enkeltområder.

Forskerforbundets supplerende dokumenter er en viktig del av min jobbhverdag. For en tid tilbake holdt jeg et innlegg på den store *privatarkivkonferansen* i Oslo. Jeg kan vanskelig se for meg at det hadde vært mulig uten vårt politikkdokument for ABM-sektoren.

Når dette leses, har vi bak oss lærerutdanningskonferansen. Den innledning jeg, i skrivende stund vet er forventet av meg, bar forhåpentlig preg av at vårt nye dokument var såpass internalisert at forbundets politikk på feltet fremstod som overordnet, aktuell og relevant for våre medlemmer.

Forskerforum i digital utgave

- Forskerforum kan også leses på nettbrett og mobiltelefon
- last ned appen Forskerforum gratis fra Appstore eller Google Play
- kan leses uten å være tilkoblet nett
- gir en god leseropplevelse

**Forskerforum
der du er!**

